RomanoVodi

romská duše

číslo 10 | říjen 2007 | ročník V | cena výtisku 20 Kč

Luboš, závodník na veteránech

Po stopách moldavských medvědářů

Jak hovořit a psát o minoritách?

Literární cena Mileny Hübschmannové

Občanské sdružení Romea vyhlašuje 2. ročník soutěže Literární ceny Mileny Hübschmannové pro romsky píšící autory.

Máte zájem přihlásit se? Pak neváhejte!

1. Zašlete nám nejpozději do 31. října 2007 svoji báseň, prózu nebo povídku v rozsahu minimálně dvou a maximálně patnácti normostran *(1800 úhozů na stránku)*. Podmínkou je, že text musí být v romštině a k němu přiložený volný překlad v češtině nebo slovenštině. *Hodnotit se bude ovšem pouze romský text!*

2. Všechny příspěvky musí být napsány na stroji nebo počítači a odeslány poštou na adresu o. s. Romea, Žitná 49, Praha 1, 110 00.

3. Na obálku připište heslo „Literární cena".

4. Připojte velmi stručný životopis a v něm zdůrazněte, zda vám již někdy byly někde publikovány části vaší tvorby, či nikoliv.

5. Nezapomeňte připojit své celé jméno, adresu a pokud možno telefon, abychom vás mohli kontaktovat.

6. Vítězové v jednotlivých kategoriích získají originální dřevěnou sošku navrženou speciálně pro Literární cenu Mileny Hübschmannové předním romským umělcem Ondrejem Gadžorem. Nejlepší práce se dočkají publikování v časopisu Romano voďi a českých tištěných médiích.

Romano Voďi
romská duše

Vítězné příspěvky Literární ceny Mileny Hübschmannové si budete moci přečíst i Vy!

Speciální příloha Romano voďi brzy představí letošní i loňské vítězné texty!

Nechte se pohladit romským slovem či inspirovat k vlastní tvorbě!

Romano Voďi
romská duše

OBSAH:

Str. 1: obsah, editorial

Str. 2–3: události

- Rada vlády pro národnostní menšiny má nové romské zástupce
- Dům deportované romské rodiny je určen k demolici
- Agentura pro boj s ghetty začne od ledna působit v deseti obcích
- Internetová burza práce pomáhá nezaměstnaným již rok a půl

Str. 4–5: ptáme se za vás

V průběhu září bylo možné zhlédnout v Praze ojedinělou výstavu, znázorňující české a moravské Romy a Sinty v dobových fotografiích, nazvanou Zaniklý svět. Jak se na výstavu a její téma dívají jeden z jejích organizátorů Čeněk Růžička a PhDr. Jana Horváthová, ředitelka Muzea romské kultury v Brně?

Str. 6–7: reportáž měsíce

Základní škola na Havlíčkově náměstí v Praze 3 je z velké části romská. Letos tu už druhým rokem probíhá unikátní dálkový kurs pro lidi, kteří nemají ukončené základní vzdělání.

Str. 8–9: rozhovor

V rozhovoru s Lubomírem Chalupníkem nahlédnete do světa starých motocyklů-veteránů. Dozvíte se, jaké to je, když si člověk sám starý stroj sestavuje, jak probíhají závody veteránských motorek a také něco z historie.

Str. 10–11: komentovaná událost, anketa

Ještě stále se v médiích objevují zmínky o rasovém původu osob, o kterých se mluví či píše. Je možné se tomu zcela vyhnout?

Str. 12: zprávy ze světa

- Protesty Romů na Slovensku
- Předvolební plakát švýcarských nacionalistů kritizován
- Romský král předpovídá osud Romů v Evropě

Str. 13: komentář

V září školního roku 2006/07 otevřela základní škola na Havlíčkově náměstí v Praze první běh kursu pro doplnění základního vzdělání v dálkové formě. Komentář přináší podrobnosti o tom, jak kurs probíhal, jak jeho frekventanti uspěli a jak získání základního vzdělání ovlivnilo jejich další život.

Str. 14–16: pod povrchem

V Moldávii žije několik skupin Romů. Druhou nejpočetnější skupinou jsou Ursari. V reportáži se dočtete o původu jejich jména, o tom, jak a v jakých podmínkách žijí, jaké mají zvyky, a navíc spoustu zajímavostí.

Str. 17: literatura

V tomto díle seriálu o romské literatuře vám představíme romského spisovatele píšícího převážně slovensky. Dezider Banga – básník, sběratel romské lidové slovesnosti, pedagog, televizní dramaturg, šéfredaktor literárních časopisů, romský aktivista, autor učebnic pro romské školáky – vás okouzlí svou přírodní a milostnou lyrikou.

Str. 18: sport

Sourozenci Mario a Diana Daňkovi z Jablonce nad Nisou tančí hip-hop. Navštěvují Taneční školu X-DANCE a díky soustavnému tréninku a zároveň velkému talentu už získali řadu ocenění i na mezinárodní úrovni.

Str. 19: našima očima

Název železní ďáblové použila romská spisovatelka Ilona Ferková ve své knize Čorde čhave (Ukradené děti) pro hrací automaty, které se u nás čím dál víc rozšiřují. Na hře však často vzniká závislost. Tomáš Bystrý vyzpovídal několik mladých lidí, mezi nimi i jednoho gamblera.

Str. 20: putování za romskou duší

Ladislav Goral patří mezi první romské aktivisty, kteří se „cikánskou" otázkou zabývali už od roku 1972. V současnosti je předsedou a také jedním ze zakladatelů občanského sdružení R-Mosty a zároveň pracuje na Magistrátu hl. města Prahy jako koordinátor aktivity Oslovování potenciálních pražských zaměstnavatelů projektu Equal.

Str. 21: hudební recenze

Osmičlenná sestava Mango Gadzi z Francie, jejíž součástí je také tanečník, nabízí hudbu plnou muzikantského mistrovství.

Str. 22–23: profil

Mladá výtvarnice ze severních Čech vystudovala střední uměleckou školu v Liberci, živí se jako bankovní úřednice, ale malování neopustila. Dokonce už měla v Liberci dvě výstavy.

Str. 24–25: kulturní střípky

Na Slovensku se natáčí celovečerní film režiséra Dušana Rapoše Cinka Panna o jedné z významných postav romské historie, houslitce stejného jména.
Muzeum romské kultury v Brně hostí až do 4. února 2008 multimediální výstavu romské umělkyně Věry Kotlárové nazvanou „Jednou večer – Sny?".

Titulní obálka: Aleš Vlachovský
Zadní obálka: Jarmila Balážová / ARBE

EDITORIAL:

Milí čtenáři,
na motorce jsem jela jen párkrát v životě. Asi nejsem ten správný adrenalinový typ. Možná i proto, jak dopadla ta úplně první jízda. Bylo mi sedmnáct a měla jsem svoje první džíny z tuzexu. Asi nemusím zdůrazňovat že byly super, úplně na tělo, dole takové zipy. Táta za ně dal šílené peníze a já jsem tyhle modré roury nejen kvůli těm prachům zbožňovala. V den, kdy jsem si je oblékla poprvé a pěk-ně pyšně samozřejmě, mě kamarád Valda (dou-fám, že si to přečte! :)) přemluvil, že mě sveze jenom kolem dvou ulic na půjčené motorce. Žádné velké dělo, taková menší mašina. Nabídka projížďky dvěma ulicemi zněla dost bezpečně, i tak se nám ale podařilo vybourat se. Pamatuji si dodnes, že jsme padali na levou stranu. Naštěstí už jsme skoro brzdili, jeli pomalu, ale i tak se mi tím pádem podařilo roztrhat ty parádní a úplně nové rifle! Já blbec se tenkrát bála domů a nevěděla jsem, co mí rodiče samozřejmě ano a já dnes už také, a sice, že čert vem hadry, hlavně, že se nám nic nestalo! I tak se ale mašin na dvou kolech bojím. Naštěstí Lubomíra Chalupníka motorky, zvláště pak veterány, na rozdíl ode mne uchvátily. Dokonce natolik, že začal závodit. V roce 2001 získal Cenu Františka Šťastného, již uděluje Veteran Car Club. Zajímavé, nemyslíte? Nám to tedy aspoň přišlo, a proto jsme pana Chalupníka vyzpovídali a taky vyfotili. Vévodí říjnové titulní straně Romano voďi. My se pro vás, naše čtenáře, vůbec snažíme hledat nové interesantní lidské osudy a doufám, že to vnímáte stejně. V tomhle vydání ještě nabízíme portrét mladičké Michaely Horváthové z malé vesničky u Liberce. Vystudovala střední uměleckou školu, pracuje v jedné bance jako telefonní bankéřka. Ráda maluje a měla již dvě výstavy! Mimořádně poutavý je článek Lukáše Houdka, se kterým se vydáte po stopách moldavských medvědářů. V pravidelné rubrice věnované romské literatuře a literátům tentokrát Lenka Nádvorníková představí vynikajícího Dezidera Bangu ze Slovenska, kterému mimochodem loni občanské sdružení Romea udělilo Literární cenu Mileny Hübschmannové za celoživotní dílo. A seznámíme vás i se sourozenci Máriem a Dianou Daňovými z Jablonce nad Nisou. Tancují hip-hop a získali již celou řadu ocenění i na mezinárodní úrovni. Myslím, že dobrých článků, rozhovorů a komentářů najdete v čísle vícero. Záleží na vašem vkusu a oblastech vašeho zájmu. My jsme chtěli kromě jiného vědět, co si náhodně oslovení z vás myslí o Romech, kteří v médiích hovoří o nás všech. Je dobré znát názory jiných, možná to může vést i k nějaké reflexi. Uvidíme.
Přeji vám hezké čtení a nezapomeňte, že i vy můžete spoluutvářet tento magazín a to tak, že napíšete o někom z vašeho okolí, o něčem, pošlete tip, námět. Rozhodně nás to zajímá!

Vaše nápady a podněty posílejte na známou adresu: ROMEA, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1, nebo e-mail romea@romea.cz.

Budeme se na ně těšit...

Jarmila **Balážová**

Připravil: Zdeněk **Ryšavý**

Krátce:

Praha, 7. 9. 2007

Vládní výbor pro práva dítěte požádal ministerstvo zdravotnictví o obnovení povinné registrace dětí u dětských lékařů. Spolu se školením nastávajících maminek by toto opatření mělo pomoci zlepšit situaci dětí v ghettech. Podle výboru totiž mohou mít horší přístup k péči, což může nepříznivě ovlivnit jejich zdraví. Ministerstvo podle svého mluvčího Tomáše Cikrta ale zatím zavedení povinné registrace u pediatrů neplánuje.

Praha, 8. 9.2007

Emil Ščuka otevřel v bývalých prostorách Směšného divadla Luďka Soboty novou soukromou Mezinárodní konzervatoř Praha. Hudbu a herectví zde budou studovat nejen Romové, ale každý, kdo má talent a chuť studovat. Herectví budou vyučovat známí herci a umělci jako Gabriela Vránová, Miroslav Moravec a zpěv zase naše nejlepší jazzová zpěvačka Jana Koubková a Filip Gondolán.

Jeruzalém, 9. 9. 2007

V Izraeli bylo zatčeno osm členů neonacistické skupiny, která napadala ortodoxní židy, zahraniční dělníky a v synagogách malovala svastiky. Zatčení jsou imigranti z bývalého Sovětského svazu. Je to vůbec první odhalení činnosti neonacistů v Izraeli.

Nazraň (Ingušsko, Rusko), 11. 9. 2007

Neznámí pachatelé zastřelili tři členy romské rodiny, otce a dva dospělé syny, v jejich domově v Ingušsku na jihu Ruska. Oznámilo to místní ministerstvo vnitra. Jde o další oběť atentátů páchaných v posledních měsících proti přistěhovalcům do této neklidné oblasti na severním Kavkazu.

Praha, 19. 9. 2007

Vláda schválila návrh rozpočtu na příští rok. Stát příští rok vydá 1,107 bilionu korun a získá 1,037 bilionu. Celkový schodek by měl dosáhnout 70,8 miliardy korun. Přesuny, které budou zahrnuty do konečné verze rozpočtu, již nebudou zásadní. Například 35 milionů určených na integraci romské komunity a romské koordinátory nebude spravovat ministerstvo práce a sociálních věcí, ale přesunou se do kapitoly ministryně pro lidská práva Džamily Stehlíkové.

Agentura pro boj s ghetty

začne od ledna působit v deseti obcích

Praha, 19. 9. 2007

Foto: Lenka Kučerová

Připravovaná agentura pro boj se sociálním vyloučením by měla od ledna začít fungovat v desítce měst a obcí, kde existují ghetta. Místní samosprávu, sdružení, školy, úřady práce, firmy a obyvatele problémových lokalit má naučit spolupracovat tak, aby tyto oblasti zanikly nebo se z nich staly běžné čtvrtě. Koncepci agentury schválila rada vlády pro záležitosti romské komunity. Novinářům to řekla její předsedkyně, ministryně pro menšiny a lidská práva Džamila Stehlíková (SZ).

Stehlíková uvedla, že rada oslovila a vyzvala ke spolupráci 190 měst a obcí, kde ghetta stojí. Desítku lokalit vybere nejspíš do konce listopadu. Po pilotní fázi by se program měl rozšířit na celou republiku. Agentura má mít 20 zaměstnanců a má být součástí úřadu vlády. Pro příští rok je na její činnost a projekty vyčleněno několik desítek milionů korun. „Výraznější částky" by do programů v lokalitách měly plynout z evropských fondů," dodala ministryně.

Podle Stehlíkové by agentura měla v problematických místech nastartovat systémovou práci a změny, které by měly pokračovat i po odchodu agenturních pracovníků. V místech s ghetty by měl vzniknout plán s časovým rozvržením, úkoly a odpovědností jednotlivých složek. „Pro nás je klíčová politická vůle samosprávy," zdůraznila ministryně. Snahu vlády řešit problematiku romské integrace vítají i občanská sdružení. K projektu však mají i výhrady. Podle zástupkyně romského sdružení Athinganoi Gabriely Hrabaňové je agentura dobrým nástrojem „v boji proti segregaci Romů". Domnívá se, že přispěje i ke změně postojů veřejnosti a ukáže, že „Romové nejsou jen lidé v ghettech". I přesto, že proběhly k návrhu agentury dva semináře, jeden dvoudenní a jeden jednodenní, kritizuje přípravu agentury občanské sdružení Romodrom. „Návrh koncepce jsme nemohli připomínkovat, diskuse s nevládními organizacemi nebyla dostatečná," řekla Kateřina Jirová z občanského sdružení Romodrom. Vznik instituce přesto hodnotí kladně. „Iniciativa je to chvályhodná, mám však obavy, aby na její dotažení zbylo všem dost sil. Je také třeba, aby do realizace projektů byli zataženi Romové, aby to nebylo o Romech bez Romů," uvedl Zdeněk Ryšavý, výkonný ředitel ROMEA, o. s.

Podle Stehlíkové je agentura jen jedním z kroků, které by měly přispět ke zlepšení situace Romů a k jejich začlenění do společnosti. Ministryně uvedla, že mezi další vládní opatření patří například úprava systému sociálních dávek. „Změny by měly víc motivovat k získání vzdělání a práce," dodala.

Pozn.: Kompletní znění schváleného návrhu a výstupy z přípravných seminářů naleznete na www.romea.cz

Dům deportované romské rodiny

je určen k demolici

Foto: Jiří Doležel

Čechy pod Kosířem, 16. 9. 2007

Dům romské rodiny Tulejových v Čechách po Kosířem je určen k demolici. Do neobyvatelného domu je deportovala vsetínská radnice pod vedením současného vicepremiéra a šéfa KDU-ČSL Jiřího Čunka loni na podzim. Bytová komise ve Vsetíně, kde mají Tulejovi stále trvalé bydliště, ovšem tento týden kvůli čtyřem stům dvaceti korunám dluhu za odpady, o kterém Tulejovi nevěděli, zamítla jejich žádost o náhradní ubytování.

„Když je k nám stěhovali, nikdo neřekl, že by měli ještě nějaký dluh. Naopak. Neví o tom nic ani krajský úřad ani ombudsman," řekl starosta Čech pod Kosířem Zdeněk Mader. Jakmile se Tulejovi dozvěděli o dluhu, okamžitě ho Roman Tulej na úřadě uhradil.

Mluvčí vsetínské radnice Eva Stejskalová potvrdila, že bytová komise Tulejovy do pořadníku nezařadila, protože jsou dlužníky města. O jaký dluh šlo, odmítla sdělit, neboť by porušila zákon o správě daní a poplatků.

Tulejovi na koupi domku dostali od vsetínské radnice půjčku, kterou řádně splácejí, platí i za vodu a elektřinu. Domek přitom dodnes není jejich, protože ho katastrální úřad kvůli chybám v žádosti odmítl přepsat.

V souvislosti se stěhováním nájemníků pavlačového domu bylo na Jiřího Čunka podáno několik trestních oznámení. Jedno z nich podal například i režisér, herec, scenárista a publicista Břetislav Rychlík. K tomuto trestnímu oznámení se připojily další osobnosti i sdružení ROMEA. Na začátku října vsetínská policie oznámila, že trestní oznámení odložila.

Připravil: Zdeněk Ryšavý

Internetová burza práce pomáhá nezaměstnaným již rok a půl

Praha, 25. 9. 2007

Občanské sdružení ROMEA uvedlo v červnu 2006 v provoz Internetovou burzu práce nejen pro romské uživatele (www.burzaprace.romea.cz); od té doby má 356 registrovaných uživatelů.

Její idea vychází z dlouhotrvajícího problému, kterým je vedle diskriminace na trhu práce nízká kvalifikace romské populace. V jejím důsledku jsou jedinci hůře zaměstnatelní, což dosvědčují vysoká čísla romské nezaměstnanosti, a s tím pak úzce souvisí neuspokojivá sociální situace Romů. Projekt si klade za cíl podporovat vzdělanost a zaměstnanost Romů, zejména pak těch Romů, kteří projeví aktivní zájem o naše služby a tím i snahu změnit svoji životní situaci. Internetová burza práce je informační servis, který pravidelně shromažďuje a uveřejňuje aktuální pracovní nabídky v ČR, zahraničí a vzdělávací možnosti formou rekvalifikací, stáží. K dnešnímu dni má Internetová burza práce 303 registrovaných uživatelů, jimž denně e-mailem odchází aktuální nabídka volných pracovních míst a 53 firem, které na jejích stránkách inzerují svá volná místa. Kromě úřadu práce jsou to soukromé společnosti a firmy (např. Kika nábytek, EUPHONY, Student Agency apod.) a neziskové organizace (např. Bílý Nosorožec, DDM Praha 3 – Klub Beztíže, Město Krásná Lípa, R-mosty, IQ Roma servis, romské středisko DROM apod.). Nabídky na práci v zahraničí pocházejí od EURES, Evropské služby zaměstnanosti, která spadá do působnosti úřadů práce. „Internetovou burzu práce považujeme za poměrně úspěšný projekt vzhledem k tomu, že Romům prokazatelně pomáhá v hledání zaměstnání. Svědčí o tom příběhy několika lidí, kteří díky stránkám našli zaměstnání. Stejný fakt potvrdily i výsledky dotazníkového šetření mezi uživateli Internetové burzy práce, a sice, že o současném zaměstnání se dozvěděli prostřednictvím Internetové burzy práce," uvedla koordinátorka projektu Stanislava Ondová. Šlo např. o pozice sociálních pracovníků, prodavačů, číšnic, pokojských a stavebních dělníků. „O řadě dalších, kterým služba Internetové burzy práce pomohla a kteří se do dotazníkové akce nezapojili, se však díky internetové povaze projektu nedozvíme. Navíc nechceme klienty nutit, pokud tak sami nechtějí učinit, k odhalení identity. Podstatnější je pro nás skutečnost, že si našli novou práci nebo ji naopak jiným nabídli, případně jim pomohly rady, jak se chovat při pohovoru, jak napsat správně životopis apod.," dodala Ondová. Projekt Internetové burzy práce je od srpna 2007 propojen s aktivitou Terénních zprostředkovatelů práce a Internetového centra, které jsou dalšími aktivitami občanského sdružení ROMEA. Jejich vzájemným provázáním se výrazně zvyšuje možnost umístění nezaměstnaných Romů do pracovního procesu. Do Internetového centra přicházejí lidé se žádostí o pomoc, za asistence zde vytvářejí svůj životopis, dozvídají se o pracovních možnostech, konzultují s pracovnicemi různé problémy týkající se zaměstnání. Dva terénní zprostředkovatelé práce se pohybují přímo uvnitř romské komunity, pomáhají v hledání zaměstnání, osoby umístěné do pracovního procesu nadále kontaktují, monitorují a motivují. Tyto aktivity jsou realizovány v rámci projektu Podpora Romů v Praze. Příjemcem projektu je občanské sdružení Slovo 21, vedle občanského sdružení ROMEA se na něm podílejí také další nevládní organizace působící v Praze jako R-Mosty, Městská část Praha 3, Základní škola Havlíčkovo náměstí v Praze 3 a Magistrát hl. města Prahy. Projekt Podpora Romů v Praze je financován v rámci Programu iniciativy společenství Equal.

Rada vlády pro národnostní menšiny má nové romské zástupce

Praha, 13. 9. 2007

Vláda ČR udělala personální změny v Radě vlády pro národnostní menšiny. Mimo jiné odvolala dva členy zastupující romskou menšinu, konkrétně Ladislava Bílého a Milana Ference. S účinností od 6. září 2007 jmenovala dva nové zástupce romské menšiny. Novým členem se stal Vladimír Horváth, předseda správní rady Společenství Romů na Moravě, o. p. s., a Julius Kliment, člen občanského sdružení IQ Roma Servis. Třetím zástupcem v radě zůstala i pro další období Eva Bajgerová ze sdružení Romano Jasnica. Dále byli nově jmenováni zástupci státní správy, JUDr. František Mikeš, 1. náměstek ministra kultury, RNDr. Jindřich Kitzberger, náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy a Ing. Michal Petřík, zástupce Kanceláře prezidenta republiky. Rada je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků.

Krátce:

Praha, 25. 9. 2007

Zpěvák, kontrabasista a skladatel Antonín Gondolán právě po bezmála půlstoletí stráveném ve světě české populární hudby vydal své teprve druhé sólové album nazvané Jdu si jen tak. „Mělo tu být už nejméně deset elpíček a cédéček," řekl dnes v Praze ČTK Gondolán, slovenský rodák s romskými kořeny. „Přitom z výchovných, společenských důvodů jsem měl být příkladem těm lidem (Romům), aby se mládež měla kde učit, z čeho čerpat," konstatoval.

Holešov (Kroměřížsko), 1. 10. 2007

Obyvatelé kolonie v Holešově na Kroměřížsku prý získají do dvou až tří let nové bydlení. Město hodlá domky ve Školní ulici zbourat a na jejich místě postavit nové. Ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamila Stehlíková dnes slíbila Holešovu pomoc se získáním peněz na výstavbu.

Praha, 3. 10. 2007

Vzdělávací projekt Naši sousedé, který se zaměřuje na různé formy diskriminace, má prostřednictvím šesti dokumentů, příručky a seminářů pro učitele pomoci při výuce na středních školách v České republice. Společně s mediální kampaní „Být jiný má své" jej představili jeho realizátoři z obecně prospěšné společnosti Partners Czech.

Paříž, 11. 9. 2007

Český projekt přípravných tříd pro romské děti vzbudil zájem účastníků pařížské konference o předškolní výchově Romů v Evropě a mohl by se stát jednou z cest řešení problémů v této oblasti.

Aktuální romské zpravodajství naleznete na romea.cz

Autorky: Renata **Berkyová,** Jarmila **Balážová**

Foto: Vojtěch **Jandák**

Zaniklý svět Romů
aneb o čem všem společnost ještě neví?

V průběhu září (12. 9.–29. 9.) bylo možné zhlédnout na holešovickém Výstavišti v Praze ojedinělou výstavu znázorňující české Romy a Sinti s názvem Zaniklý svět. Připravil ji Výbor pro odškodnění romského holocaustu (VPORH) ve spolupráci s Národní galerií v Praze, Muzeem romské kultury v Brně a Ministerstvem kultury v ČR a dalšími partnery. Záštitu nad výstavou převzali prezident ČR Václav Klaus a primátor Hlavního města Prahy Pavel Bém. Organizátoři věří, že mozaika předválečných fotografií, ale i poválečného života Romů, pomohla veřejnosti vytvořit si ucelenější obraz o romské historii. Za zajímavost stojí, že na výstavě byla zdokumentována doposud nepublikovaná fakta. Jeden z organizátorů, Čeněk Růžička, věří, že se podaří výstavu přesunout i do jiných krajských měst. Zatím o ni ale projevily zájem spíše zahraniční země.

Právě skončila výstava, kterou jste připravili. Jaká byla návštěvnost, jste s ní spokojeni?
Průměrně tuto výstavu navštívilo sedmdesát lidí denně, což značí, že v průběhu měsíce jsme zaregistrovali asi jeden tisíc osm set návštěvníků. Mrzí mě ale, že výstavu vidělo tak málo žáků a studentů, což bylo pravděpodobně způsobeno zářijovým začátkem školního roku.

Umíte odhadnout, kolik Romů si přišlo prohlédnou zachovalé fotografie svých předků a připomenout si tak některé události spojené s jejich historií?
To je otázka přímo na tělo... Většina Romů, které výstava zajímala tak, že přišli, byli Sinti Romové nebo původní čeští, případně moravští Romové. Ze slovenských Romů jsme zaregistrovali jenom dvě skupinky. Právě jejich reakce mě překvapila, protože si účel výstavy vyložili asi jinak, než bylo myšleno. Výstavu nevnímali jako memento, vlastní dědictví...

Čeněk Růžička
(založil Výbor pro odškodnění romského holocaustu a stojí v jeho čele).

Narozen v roce 1946 v Liberci. Rodiče přežili jako jedni z mála českých a moravských Romů pobyt v koncentračním táboře v Letech u Písku. Po návratu až do roku 1958, kdy bylo zákonem kočování zakázáno, žili nomádským životem. Po osmileté základní školní docházce studoval tři roky na učilišti obor kamenictví. Poté absolvoval půlroční kurs sochaře. Tuto činnost pak vykonával dvacet let, zaměřoval se zejména na reprodukce. Minulost rodičů ho ovlivnila natolik, že v roce 1998 založil Výbor pro odškodnění romského holocaustu. Má čtyři děti.

Záštitu nad výstavou převzal prezident ČR Václav Klaus. Právě ten se ale o Letech u Písku vyjadřoval v tisku svého času dosti nešťastně. Proč padla tedy volba právě na něj?
Václav Klaus o táboře v Letech u Písku prohlásil, že to byl pracovní tábor, přičemž se mu málem podařilo říct, že to byl rekreační tábor. Přes média jsem proto upozornil na to, že buď mu ti, co mu radili, neradili dobře, anebo je to jenom jeho zbožné přání. Jistě není příjemné slyšet, že se česká společnost chtěla Romů zbavit, ale bohužel, jde o fakt. Je možné, že si pak nechal některé věci vysvětlit a záštitu nad touto výstavou bral pak jako omluvné gesto.

Jakou roli ve vašem mnohaletém boji za připomínání utrpení v Letech u Písku hraje fakt, že vám tam zahynula část příbuzenstva?
V souvislosti s touto výstavou tato skutečnost nehrála žádnou roli. To, že mi tam zahynuli předci a členové mého rodu, je pro mě motiv v celém mém působení, ale ve vztahu s touto výstavou to nebyl hlavní důvod.

Myslíte, že návštěvníci pochopili smysl samotné výstavy?
Já myslím, že každý, kdo tu výstavu uvidí, pochopí. Většina lidí vidí Romy jen tak, jak je prezentují média. To znamená převážně negativně. My ukazujeme i jinou stranu.

Výstava má být putovní. V jakých městech bude ke spatření, jsou některá místa ještě v jednání? Na koho se mohou obrátit ti, kteří by chtěli výstavu přenést do jejich města?
Určitě stojíme o to, aby výstavu vidělo co nejvíce lidí, proto jednáme s krajskými městy prakticky už od ledna.
Bohužel, patřičné instituce nechtějí do výstavy o Romech uvolňovat peníze a když ano, tak minimální částky, které nepokryjí veškeré náklady na dostatečně reprezentativní výstavu. Snažíme se je však přesvědčovat o důležitosti akce; doufáme tedy, že se nám to ve většině měst podaří. Těší mě ale zájem zahraničí. Plánujeme uskutečnit výstavu v Německu, zapojit se chce i Slovensko a Polsko. Z toho mám radost, ovšem v nejbližší budoucnosti se chceme opravdu více zaměřit hlavně na Českou republiku. Ta česká města, která by projevila o výstavu zájem, se mohou obrátit na Výbor pro odškodnění romského holocaustu.

Autorky: Renata **Berkyová,** Jarmila **Balážová**

Foto: Archiv Romano voďi

Foto: archiv RV

Skončila výstava Zaniklý svět, na které měli návštěvníci možnost vidět život českých Romů a Sintů zachycený ve fotografiích. Byla jste se podívat na tyto exponáty? Jak na vás výstava zapůsobila?

Výstavu jsem si se zájmem prohlédla. Pro veřejnost je to neznámé téma, totiž skutečnost, že u nás žila před válkou jiná skupina Romů, a to na poměrně velmi slušné úrovni. Já podobné rodinné fotografie z terénu znám, ale vím, jak jsou vzácné a jak je těžké získat pro výstavní účely originální fotografie. Organizátorům výstavy patří můj dík. Já se osobně, jistě i díky svému původu, speciálně zabývám právě skupinou našich předválečných Romů, takže pro mě je toto téma citlivá i citová otázka zároveň. Muzeum má zájem výstavu zařadit do svého výstavního plánu na rok 2008, který právě teď uzavíráme. Momentálně je tato možnost ve fázi jednání s Výborem pro odškodnění romského holocaustu.

Před několika měsíci proběhla výstava věnovaná romským obětem holocaustu, teď proběhla další, Zaniklý svět. Myslíte, že je dobré si neustále připomínat utrpení a bolest, kterou čeští a moravští Romové a také Sinti prožívali?

Je nutné to připomínat, stále jen zlomek veřejnosti něco tuší, málokdo něco ví... Jak jsem se o tom mnohokrát přesvědčila, veřejnost neví, neuvědomuje si, nebo je pro ni nepřijatelný fakt, že Romové byli za války perzekuováni a likvidováni nikoliv z důvodů sociálních, nějaké případně jejich „sociální nepřizpůsobivosti“, ale z důvodů rasových. A je zde řada dalších ne tak zásadních, a přesto důležitých bodů, v nichž veřejnost tápe, aniž by o tom věděla. Dokonce i někteří naši historici či achiváři se dopouštějí hrubé nepřesnosti, když tzv. cikánské tábory, které existovaly v protektorátu v Letech a v Hodoníně v letech 1942–43, zaměňují za pracovní tábory, které fungovaly na stejných místech o něco dříve. Režim v pracovních táborech i podmínky života byly kvalitativně odlišné od tzv. táborů cikánských.

PhDr. Jana Horváthová (roz. Holomková)

Narodila se v roce 1967 v Brně, vystudovala odbornou historii a později muzeologii na Masarykově univerzitě. Kromě práce lektorky v Muzeu města Brna se jistou dobu angažovala v politické straně Romská občanská iniciativa. V České televizi Studio Brno pracovala ve funkci redaktor-dramaturg. Od roku 1993 přednáší na různá historická a etnologická témata. Podílela se na vytváření několika projektů týkajících se umělecké tvorby Romů. Od roku 1991 pracuje jako historička v Muzeu romské kultury v Brně, od roku 2003 je jeho ředitelkou. Publikovala několik prací s romskou tematikou. Je vdaná, má dvě děti.

Sekce výstavy Zaniklý svět věnovaná koncentračnímu táboru Lety u Písku hovoří o již zmiňovaném holocaustu a jeho obětech. V minulém čísle jste psala o druhém takovém místě v České republice, Hodoníně u Kunštátu. Právě Muzeum romské kultury se stará o připomínání tragického osudu obětí podobného tábora v Hodoníně u Kunštátu. Jaké aktivity jste již učinili nebo plánujete v souvislosti s tím učinit? Neuvažujete o podobné výstavě?

Výstavu jsme hostili v Brně a pracovníci muzea se na této brněnské verzi spolupodíleli, pro školy jsme připravovali semináře, okomentované prohlídky výstavou. A především jsme letos zpřístupnili další část naší stálé expozice – Příběh Romů, který právě v tomto dalším sále vypráví tuto bolestnou historii nejen českých, ale většiny evropských Romů v letech 1939–1945.

Text a foto: Lenka **Kučerová**

Šance pro kdysi váhající – kurs k ukončení základního vzdělání

O „klandr“ před školou se opírá skupinka teenagerů. Před foťákem mizí. Stačím sotva zjistit, do jakéže třídy dvě z prchajících dívek chodí. „Já do devítky, já do prváku.“ V budově jsou školy dvě, základní a střední. Jistým způsobem na sebe navazují. Jenže přijetí například na tu střední školu či do učení je pro určitou skupinu lidí obtížné. Eventuálním adeptům často chybí dokončené základní vzdělání. V právě probíhajícím speciálním projektu na této škole si mladí, ale i starší lidé mohou základní vzdělání doplnit.

Foto: ZŠ Havlíčkovo náměstí

Otevřená náruč

Škola na Havlíčkově náměstí v Praze 3 je především romská. Je to prostě lokalitou, Žižkovem. Do podobných škol vstupuji ráda. I odpoledne je tu víc než živo a víc než přátelsky. Také bílí učitelé jsou jakoby z té správné vřelé romské rodiny.
Na dveřích v druhém patře je štítek: ředitel školy, Irena Meisnerová. Sportovní oděv, živá gestikulace, vřelé přijetí.
K láhvi minerálky dostávám do ruky složku s názvem Osnovy kursu pro dokončení základního vzdělání, seznam absolventů loňského kursu a samozřejmě doprovodné povídání.
„Z tohoto doškolovacího kursu mám opravdu radost, mám pocit, že jsme někomu pomohli,“ sděluje paní ředitelka na úvod. Za několik minut začíná druhý ročník této pomoci. Je cílena lidem, kteří z nějakého důvodu nedokončili základní školu, respektive vyšli z nižší než deváté třídy. Na věku adeptů v kursu nezáleží, naopak je hlavně pro dospělé.
„Je to jediný dálkový kurs tohoto typu v republice. Existuje pár kursů s denním studiem, ale do toho našeho mohou chodit lidé, kteří mají třeba rodinu nebo pracují, takže do denní školy chodit nemohou.“

O čem to je

Výuka probíhá jednou za čtrnáct dní v odpoledních hodinách. Ačkoli docházka není striktně povinná, paní ředitelka zdůrazňuje, že je velice důležitá. „Samozřejmě se jinak přistupuje k člověku, který sem pravidelně dochází, než když se přihlásí jen formálně a přijde jen k závěrečným zkouškám. My nejvíce oceňujeme právě tu snahu lidí se vzdělávat.“

Foto: Lenka Kučerová
Ředitelka ZŠ Havlíčkovo náměstí hovoří o úspěšnosti kursu

Ptám se, jaké předměty se vyučují. „Všechny včetně výchov. Ale my tu nikoho nebudeme zkoušet z kotoulů, nebo za kolik zaběhne stovku. Výchovy hodnotíme vesměs podle referátů třeba z výstav.“
V kursu se sejdou lidé s různým stupněm vzdělání. „Někdo vyjde ze šesté třídy, někdo z osmé. Právě proto je nutný individuální přístup ke každému. Ten probíhá formou konzultací.“

Přivítání

Do ředitelny vstupují dvě dámy, představují se jako učitelky. Záhy společně jdeme přivítat účastníky kursu. Třída je zatím jen zpola zaplněná. Odhaduji počet Romů, zdaleka nepřevažují. Paní ředitelka vysvětluje princip kursu a rozdává průkazy žáka. „Mně ne, já jsem matka,“ směje se paní v poslední lavici. Přišla jen doprovodit svoji dceru. Ale kdyby ani ona neměla dokončenou devítku, mohla by tu s dcerou kurs absolvovat.
Necháváme „žáky“ jejich první vyučovací hodině a pokračujeme v hovoru v ředitelně.

Bilancování

„Máme za sebou jeden úspěšný roční kurs. Ty kursy považuji za velice důležité, dnes už zaměstnavatel vyžaduje dokončené základní vzdělání i na pomocné práce,“ poznamenává paní ředitelka. Ze seznamu loňského kursu je ovšem jasné, že pro většinu absolventů to nebyla vzdělávací konečná, byl to naopak odrazový můstek do dalšího vzdělávání. Víc než polovina nyní pokračuje ve studiu. Většinou se vrhli na sociálně právní školy.
„Na první ročník jsme museli dělat větší nábor, na ten letošní se hlásili lidé už sami. Ale ještě několik lidí můžeme vzít. Pokud se přihlásí během října, tak látku bez problémů doženou.“
Zvoní telefon. Je to po Praze bloudící účastník kursu.

A co dál?

Paní ředitelku mrzí, že není jasná budoucnost projektu. Z evropských peněz a ze státního rozpočtu získala škola dotace na dva roky, tedy jen do konce června 2008.
„Volají nám z jiných regionů, moc je ten kurs zajímá. Rádi by je zřídili i u nich. Musím jim vysvětlovat, že tento je ryze pražský, neboť Magistrát hl. města Prahy a Městská část Prahy 3 povolily projekt pro svoje občany. Byla by škoda, kdyby kursy nepokračovaly, třeba jsme vytvořili osnovy, které jsou universální. Jsme na ně velice pyšní. Bylo totiž nutné sladit výuku pro lidi, kteří skončili základní školu v různých třídách.“

Zájem by byl

Podle terénních sociálních pracovníků v městě Náchodě je až šedesát procent zdejších Romů bez ukončeného základního vzdělání. „Určitě by byl podobný kurs u nás skvělý, rozhodně by to pomohlo našim Romům uplatnit se na trhu práce,“ říká „teréňačka“ Jarmila Šenková. „Jen-

Text a foto: Lenka **Kučerová**

I tyto děti chtějí mít dokončené vzdělání

že nám tu možnost nikdo nenabídl. Vzhledem k tomu, že je kurs dálkový, určitě by byli lidé ochotni dojíždět i do vzdálenějšího města."

Stejného názoru jsou i učitelé základních škol v Telči. Na praktické škole – v nedávném slovníku zvláštní – sice žáci většinou devátou třídu dokončí, ale mohou se pak vyučit pouze jako pomocní řemeslníci, například jako pomocný kuchař.

Vedení školy v modifikaci pražského kursu vidí možnost i pro svoje žáky. Snad by bylo možno podobným kursem získat úplné základní vzdělání a posléze i „normální" vyučení.

Například Zuzana D. ze sedmé třídy by se ráda stala kadeřnicí. S vysvědčením z praktické školy by však v kadeřnictví byla pouze jako pomocná kadeřnice.

Ani její sestřenice Žaneta, která chodí do osmé třídy normální základní školy, světlou budoucnost moc nemá. Letos jí končí devět let školní docházky. Doufá, že i bez ukončeného základního vzdělání ji na učební obor cukrářka přijmou. Mladé Romky ale pubertu prožívají většinou ještě o poznání „divočeji" než ostatní. Ani její maminka Monika nedokončila devátou třídu. Čekala totiž první dítě. Dětí nelituje, nedokončeného vzdělání ano. Vzdělání si dnes považuje a lpí na tom, aby její děti byly alespoň vyučené.

Na Žanetu se kvůli „flákání" školy zlobí. Také ředitel základní školy J. Kodýs považuje Žanetu za dosti inteligentní mladou ženu.

Po letech praxe ale vidí, že romské děti nemají v pravý čas to pravé rodinné zázemí pro vztah ke škole a ke vzdělání. Pozdější možnost – „až jim to dojde" – dodělat si „základku" – vidí jako velice potřebnou.

Na projekt „Kursy na ukončení základního vzdělání pro dospělé" navazují další stupně projektu EQUAL. Jeden je o celkové podpoře Romů v oblasti vzdělávání. Doposud byl projekt orientován převážně pro Prahu. Rozhodně by bylo potřeba v celém projektu pokračovat i v dalších letech a v dalších regionech. Zájem by byl, teď je potřeba najít sympatizující finanční zdroje.

Letošní žáci kursu

Text: Tomáš Bystrý

Tři veteráni? Žádná pohádka!

Čerstvě devětatřicetiletý vyučený tesař Lubomír Chalupník, který pochází z východoslovenského Kežmaroku, žije v Praze již osmnáct let. Zde se setkal se svou manželkou Vlaďkou, se kterou má dnes dvě děti a která ho prostřednictvím své rodiny dostala do světa motocyklů, zejména pak těch historických. Se závoděním v jízdě veteránských motocyklů začal v roce 2000 a hned o rok později získal první místo Ceny Františka Šťastného, kterou uděluje Veteran Car Club Dvůr Králové nad Labem. Luboš motorkami žije, v současné době vlastní tři veteránské a jeden cestovní motocykl. Stroje si sestavuje naprosto sám a občas mu s utáhnutím spojkového lanka pomůže i jeho žena. Ta si zvykla dokonce i na to, že její muž sestavuje motocykly i v jejich obývacím pokoji...

Foto: Aleš Vlachovský

Luboši, jak ses vlastně k motorkám dostal?
No možná to bude znít zvláštně, ale dostal jsem se k nim prostřednictvím manželky Vlaďky, se kterou jsem se seznámil před dvanácti lety na jednom večírku. Velké hobby celé její rodiny představují už léta motorky, zvláště ty veteránské. Švagr i tchán si sami sestavovali vlastní motorky, jezdili závody a získali řadu cen. Tchán Milan Chalupník patřil jednu dobu ke špičce veteránských motorkářů. Dnes je to bez mála sedmdesátiletý pán, který dodnes jezdí na motorkách. Svou první si sestavil v roce 1954. Ta mě zaujala natolik, že jsme o pár let později podle její fotografie zhotovovali veterána pro mě. Před seznámením s Vlaďkou jsem v podstatě žádné velké zkušenosti s motorkami neměl. Samozřejmě že mě už odmalička lákaly, mít motorku je snem asi každého malého kluka, ale vzhledem k tomu, že jsem vyrůstal na vesnici na Slovensku, těch možností prostě tolik nebylo.

Znamená to tedy, že s jezděním na historických motocyklech jsi začal ve svých šestadvaceti. Kdy pak následovaly závody?
Závodit s veteránskými motorkami jsem začal v roce 2000. Můj první závod v životě byl na Moravě a moc dobře si pamatuji, že dopadl špatně. Spíš než bych tam závodil, jsem se mezi závodníky motal. Byl jsem zkrátka hodně nervózní. S tím výsledkem jsem samozřejmě počítal, chtěl jsem si to hlavně vyzkoušet, jaké to je.

Královédvorský okruh o Cenu Františka Šťastného – závod historických závodních motocyklů a sajdkár s vloženou ukázkovou jízdou závodních a sportovních automobilů, který každoročně pořádá Veteran Car Club Dvůr Králové nad Labem.

Co ti závodění dává? Slávu, úspěch, odreagování?
Co mi to přináší? No asi především radost. Motorky pro mě opravdu znamenají hodně a myslím si, že stejný vztah k těmto strojům má i moje žena, což je také jistá výhoda. A věřím, že jednou budou pro mého syna, který ovšem ještě nechodí ani do školy, motorky také hobby. Je ale potřeba hodně píle a odhodlanosti. Hodně lidí si myslí, že je to jenom o jezdění nebo o závodech, skutečnost je ale jiná, musíš kolem toho všeho hodně makat. Ale i přesto mě to prostě baví. Někdo jezdí na dovolené, naše rodina dává raději přednost závodům, které trvají například tři dny. Jsou to ale tři dny plné radosti a bezvadné atmosféry.

Zatím se pořád bavíme o veteránech. Co silnější mašiny? Nelákají tě moderní motorky, ve kterých se dnešní společnost vyzná zřejmě daleko lépe než v těch historických?
Asi se budeš divit, ale mě normální moderní motorky nic neříkají. To jsou motorky, které si může kdokoliv koupit na ulici. Pro mě mají daleko větší cenu ty staré, které si sestavím podle vlastního přání a vkusu. Sestavování takového veterána není úplně až tak jednoduché. Trvá to nějakou dobu, většinou déle než půl roku, ale pak to stojí za to. Nemám prostě rád motorky, které mají všichni.

Vím, že v současné době vlastníš čtyři motorky. Se kterou z nich se nejraději předvádíš na závodech?
Já jsem vám přišel ukázat repliku půllitru Jawa 500 OHC, což je motocykl vyráběný v padesátých letech minulého století, který dokáže jet rychlostí až sto šedesát kilometrů za hodinu. Tehdy měl výsadní postavení mezi československými stroji a jezdili na něm osobnosti jako Franta Šťastný, Gustav Havel nebo také můj tchán Milan Chalupník.

Text: Tomáš **Bystrý**

Zdá se, že tvůj tchán je pro tebe velkým vzorem. Jak vypadají samotné závody? Jak staré motocykly se jich mohou účastnit? Je to nějak omezené?
Před samotnými závody musí každá motorka projít technickou kontrolou způsobilosti. Je také potřeba mít správnou přilbu, která odpovídá požadavkům na jednotlivých závodech. Pokud je všechno v pořádku, v sobotu se trénuje a závodníci se rozdělí do několika tříd. Například já patřím do kategorie „J“, ve které závodí motocykly vyrobené přibližně v letech 1954–1963. V neděli pak začínají závody naostro.

Znáš nějaké závodníky z řad Romů? Zřejmě jich moc nebude, že?
Máš pravdu, hodně jich asi opravdu není. V této chvíli si asi nevzpomenu na žádného. Možná Petr Baláž, dnes už o něco starší pán, než jsem já, který patří ke špičce veteránských závodníků. Podle mých informací je to poloviční Rom, a musím přiznat, že je to skutečně úspěšný závodník. Velmi si ho vážím.

Může se s takovýmto veteránem vyjet i na běžnou silnici?
Ne, to opravdu nejde. Veteráni slouží pouze k závodům, nemáš k nim klasický řidičský průkaz, k dispozici je pouze technický průkaz, který se musí předložit na každém závodě. Navíc většina veteránských motocyklů nemá světla. Vyjet na silnici jsme ale už s kamarádem zkoušeli – to bych ale asi říkat neměl. *(smích)*

Přišel jsi během závodů k nějakému těžšímu úrazu?
Naštěstí jsem ještě žádný velký úraz neutrpěl. Většinou se jednalo o malá zranění, takže nic vážného. Je ale také skutečností, že se na závodech už pár lidí zabilo.

Dokázal bys říct, v jaké cenové relaci se veteránské motorky v dnešní době pohybují?
To je různé. Kdybych chtěl prodat například tu svou, kterou jsem vám přivezl ukázat, mohl bych za ni dostat zhruba sto padesát tisíc korun. Já jsem do ní investoval asi tak šedesát sedmdesát tisíc, takže určitý slušný výdělek by to přineslo. S těmihle motorkami se kšeftuje, ale ne ve velké míře. Zájemců, kteří se o veterány skutečně zajímají a kteří o nich něco vědí, není v současné době hodně.

Foto: Tomáš Bystrý

První motorka na světě
Úplně první motocykl poháněný parou byl sestaven již v roce 1869. Motocykl poháněný benzinem vyrobil v roce 1885 Gottlieb Daimler. Tento vynálezce se ale o samotnou motorku nezajímal, chtěl pouze vyzkoušet svůj motor. Od té doby se rozvoj „motorových dvoukolek“ velmi zrychlil. Sériovou výrobu zahájila německá firma Hildebrand a Wolfmüller v roce 1894. Co se týče prvního českého motocyklu, tak ten mají na svědomí knihkupec Václav Klement a mechanik Václav Laurin. Veřejnosti jej ukázali v roce 1899.

Kromě tří veteránů jezdíš i na cestovní motorce, jejíž design sis vymyslel úplně sám. Tutéž motorku, se kterou můžeš bez problémů vyjet na běžnou silnici, nemá na světě nikdo jiný než Lubomír Chalupník. Odkud čerpáš náměty, jak by tvá motorka měla vypadat?
Vždycky mě to „chytne“ v zimě, když není do čeho „píchnout“. V současné době se ale potýkám s problémem, že nemám prostory k tomu, abych mohl něco sestavovat. Nedávno jsme se přestěhovali na Černý Most, kde prostě nemám garáž, a tudíž ani žádnou dílnu. Jednou se stalo, že jsem vyráběl motorku v našem obýváku. To už se ale ani Vlaďce, mé ženě, která v „motorkářském“ prostředí de facto vyrůstala, moc nelíbilo. *(smích)* Zbylo mi ještě pár náhradních dílů, takže plánuji, že ještě alespoň jednu motorku ještě zvládnu. Člověk si vždycky řekne, že to je už stoprocentně poslední motorka, ale přesto ho to prostě vždycky táhne k tomu, aby udělal ještě další...

Na závěr bych ti rád popřál mnoho úspěchů nejen ve sportu. A doufám, že mě už konečně vezmeš na pořádné závody, jak si oba už léta plánujeme.
No to určitě, děkuji ti také.

Foto: Aleš Vlachovský

Pravda není univerzální

JSOU ROMOVÉ OPICE?
TLAK NA ČUNKA SÍLÍ.
ROMOVÉ OPĚT NA SCÉNĚ
ROMOVÉ – OBĚTI POLITICKÉ KOREKTNOSTI?

Text: Jarmila **Balážová**

„Skupinka Romů přepadla mladíka." „Na romské mladíky se zřítila střecha." „Romové se cítí diskriminováni paušalizací, po níž sahá většinová společnost." Několik titulků, vět, které můžete stále ještě nalézt v médiích. Nemyslím si, že novináři nás chtějí poškodit. To opravdu ne. Navíc si myslím, že čeští novináři ve srovnání s některými kolegy z jiných posttotalitních zemí jsou v informování o minoritách v podstatě seriózní nebo se minimálně o serióznost a korektnost snaží. Řada z nich ale také tápe, kdy etnický původ zmiňovat a kdy je naopak nepodstatný. Ačkoliv již existují příručky, etické kodexy, stále ještě není úplně jednoduché rozpoznat, kdy etnicitu, národnost nebo jiný znak příslušnosti k nějaké minoritě zmiňovat a kdy ne. Poučka „pouze tam, kde sehrává etnický původ podstatnou roli" je zřejmá jen ve výjimečných případech, jako je například rasově motivované násilí. Často ale novinář musí vlastně velmi přemýšlet a zvažovat. Vím to z vlastní zkušenosti, a nejen televizní nebo rozhlasové práce orientované na „obecná témata", ale i ze zkušenosti šéfredaktorky menšinového měsíčníku. I my ledaskdy velmi automaticky v Romano voďi, a všimla jsem si toho i u jiných romských médií, zmiňujeme původ tam, kde vlastně možná ani není tak nezbytný. To je jedna část diskuse; druhou tvoří otazníky nad tím, jak mají hovořit Romové, kteří jsou novináři oslovováni a dotazováni na záležitosti romské. Jen o věcech pozitivních? Přistupovat na zjednodušující paušalizaci? K námětu této komentované události mě přivedly tři schůzky a řada článků. Vlastně o tom, jak psát nebo mluvit o Romech, případně jiné minoritě, uvažuji neustále. Zhruba celých dvanáct let, kdy se této tematice věnuji. A nejsem sama. Svědčí o tom již tři schůzky převážně mladých Romů, ale i Neromů, které medializace zajímá rovněž. Zorganizoval je Vojtěch Lavička na popud Milana Pešíka, který stojí za kapelou Gipsy.cz. Vojtu řada lidí zná, právě on je jedním z těch, kdo se k tzv. „romské tematice" vyjadřují velmi často. V poslední době razí teorii, že je třeba v médiích zaujímat novější postoj. A také tak činí. Vyzdvihuje zodpovědnost Romů za vlastní osud zejména v závislosti na práci. Zkráceně, kdo nepracuje, nechce na sobě makat, nezaslouží si pomoc společnosti, alespoň ne dlouhodobou. Samozřejmě není první, kdo to říká. Vybral si na to ale dobu, která je, jak se zdá, velmi příhodná. A tak stojí nejen skupinka lidí, které jsem zmínila, ale vlastně my všichni před rozhodováním, jak a kdo za nás má mluvit, zda vůbec někdo má právo za Romy mluvit. I když však dojdeme náhodou k názoru, že nikoliv, vždycky budou novináři někoho z nás, vás oslovovat a ty názory budou chtít vědět. Jde tedy o to, utřídit si, které ventilovat, jak formulovat a kdo by to měl dělat. Možná víc než jindy je aktuálnější otázka, zda se o Romech dá vůbec mluvit paušálně, a druhá, která je s touto v podstatě v rozporu, zda se alespoň jistému druhu zevšeobecňování může nějaká minorita vyhnout. Co si přejí samotní Romové, ti běžní, které můžete potkat i na ulici? Pokusili jsme se to zjistit. Zajímalo nás, jak oni vnímají Romy i Neromy, kteří vlastně hovoří i o nich a ovlivňují pak i pohled na ně samotné. Už na zmíněných schůzkách jsme si totiž museli, ale to je snad dobře, vysvětlovat své postoje a názory na tuto věc. Samozřejmě se trochu v přesvědčení, co kdo vůbec říkat může, za koho a jakým způsobem, rozcházíme. Je to ale začátek debaty a nás zajímá velmi i váš názor. Co si myslíte, má prostě Rom hovořit jen o romských věcech, vysvětlovat je a tím se možná do toho jistého druhu „zevšeobecňování" nechat vtáhnout, nebo se máme naopak věnovat celospolečenských otázkám, všem, a tu romskou nikterak nevyčleňovat? Jde to vůbec? Asi ano, máme přece romské novináře, zpěváky, sportovce atd., kteří romský původ neprotežují, přitom jej ale nezapírají. Prostě chtějí zpívat, hrát, boxovat nebo cokoliv jiného a ne se neustále zabývat „romstvím". A mají na to právo, svatosvaté. Máme tu ale i ty, kteří se prostě k postavení Romů a jejich vnímání společností vyjadřují. Co s tím? Mají mluvit jen za sebe, svoji rodinu? Jak co nejobjektivněji zodpovědět žurnalistovu či moderátorčinu otázku, aniž bych se nedotkl nějaké rodiny a přitom hovořil pravdu? Je to těžké, velmi těžké, zvláště zvážíte-li, že Romové nejsou jednolitá masa patřící k jedné společenské, intelektuální vrstvě. Pocházíme z různých rodin, někdo volí pravici, někdo levici, řada nikoho, ale kolik Romů ve skutečnosti volební urny a volební proces ignoruje, stejně jako kolik Romů nepracuje nebo pracovat nechce, kolik jich nechce posílat děti do školy atd., se přesně neví, přesto se neuvěřitelně hazarduje s čísly. Můžete se dočíst nebo slyšet velmi často, že většina z nás nevolí, většina Romů pracovat nechce, většina je rasistů naruby a většina z nás hodlá parazitovat na sociálním systému. Docela by mě zajímalo, kolik lidí opravdu tu většinu může představovat. Třeba bych byla nemile překvapena, třeba ne, ale byl by to fakt, takhle se pohybujeme jen v úrovni předpokladů a ty umějí být, jak dobře víme, stereotypní. Chceme-li proti stereotypům bojovat, musíme znáte pravdu a pravdu říkat, velmi opatrně a na druhé straně také velmi statečně. Jenže ani pravda není univerzální a má mnoho nuancí, nazíráno vždy pohledem různých lidí, třeba i různých odborníků. Spíše než o jednoduché pravdy jde tedy možná o nabízení úhlů pohledu...

Připravila Rena **Horvátová**

Ptáme se vás:

Jak by se měly podle vás vyjadřovat romské osobnosti o Romech na veřejnosti?

Jiří Malínek
25 let, student

V tomto případě záleží na osobnosti, jak a v jaké souvislosti hovoří na veřejnosti o Romech. Pokud hovoří o kultuře nebo jazyce, je to něco jiného než hovořit o romské problematice. Já osobně nemám s Romy žádné zkušenosti, nepřicházím s nimi vůbec do kontaktu, přesto si uvědomuji, že větší část ČR vnímá Romy v negativním slova smyslu.

Zlata Legová
38 let, uklízečka

Možná by to chtělo, aby se aktivisté a romské osobnosti postavili k problému čelem. Už jsme slyšela i Romy, kteří se nechali slyšet, jak Romové obecně nechtějí pracovat, což ale podle mého názoru není pravda. Musím přiznat, že mé osoby se to značně dotýká. Znám Romy pracující, hledající si zaměstnaní, přesto se nemohou ubránit nálepky příživník českého státu. Je přeci jasné, že problémy, které mají Romové, mají i bílí, přesto jsme v této republice vidět více.

Emil Demeter
20 let, student

Pokud se něco děje kolem Romů, tak se hned kolem toho objeví mediální bublina, která jen těžko splaskává. Musíme si přeci uvědomit, že obdobné problémy mají i lidé v jiných zemích. Já se občas cítím utlačovaný, protože Romové, pokud chtějí pracovat a nemají zrovna vysokoškolské vzdělání, musí vykonávat jen tu nejhorší práci. Je sice dobré nazývat věci správnými jmény, ale bez líbivého a přitom nebezpečného zjednodušování.

Michal Kunca
20 let, student

Problémy tady určitě jsou, a hned se tím nabízí i otázka, jaká je snaha najít z obou stran řešení. Protože když se chce, musí se nějaké to řešení najít. Například na Slovensku s řešením romské otázky máme značný problém, setkal jsem se tím, že Romům na Slovensku z osady Letanovce byla nabídnuta pomoc, ale někteří ji razantně odmítli. Proto si myslím, že by pomoc a řešení měl nabídnout Rom, aktivista, člověk, který umí věci pojmenovat tak, jak ve skutečnosti jsou, a ne jim přidávat na pozitivu. Hlavní je, aby měl chuť problém řešit, a ne se díky němu pouze zviditelnit.

- Jak by podle vás měly romské osobnosti a aktivisté informovat veřejnost?

- Jak se vyjadřovat o Romech v médiích?

- Mají zmiňovat i negativní stránky chování, nebo se vyhýbat jakékoliv paušalizaci?

Marie Bajzová
36 let, nezaměstnaná

Často se setkávám v médiích s tím, že o nás hovoří negativně. Nejčastěji slýchávám, jak romští rodiče nechtějí posílat své děti do škol. Myslím, že slyšet to od Roma, mrzelo by mne to snad ještě více. Já přeci své děti do škol posílám a dbám na to, aby něčím v životě byly, přesto jsem zařazována do jedné škatulky spolu s ostatními, v častém případě také nevinnými lidmi. Nejvíce mě na tom celém mrzí, že si každý druhý myslí, co Rom, to nechce pracovat. Například já jsem v současné době nezaměstnaná, přesto nejsem vedena na úřadu práce a práci si hledám sama, zatím bohužel neúspěšně. Česká společnost by se měla naučit rozlišovat jednotlivé skupiny Romů, například tu olašskou, protože je to přeci jenom jiná kultura. Ale i mezi olašskými Romy jsou tací, kteří žijí víc než slušně.

Dagmar Ježková
26 let, restaurátorka

Na veřejnosti nebo v médiích by měli aktivisté a romské osobnosti hovořit o Romech spíše nezaujatě, nelze totiž říci, že všechno je negativní anebo naopak pozitivní. Každá negativní zpráva působí na veřejnost jako ta nejhorší reklama. Já osobně mám s Romy dobré i špatné zkušenosti.

Miroslav Červeňák
24 let, kuchař

Každý z nás by si měl uvědomit, jaká sorta lidí žije v ČR. Já osobně jsem zastáncem názoru, že všichni bychom měli rozlišovat lidi na dobré a špatné a nehovořit o nich jako o celku. Neříkat například nahlas, že Romové nechtějí pracovat, jen abych se zviditelnil, když to jednak není ničím podložené a není to ani pravda. Myslím, že žádný Rom by to takhle natvrdo neřekl.

Josef Terkaus
21 let, skladník

Každý má svůj názor a ten se nikomu odepřít nedá. Ale když se člověk podívá nazpět a připomene si třeba pana Čunka, který si kariéru postavil na Romech, tak vám to jedno rozhodně není.

Jan Janičo
21 let, číšník

Já nejsem mediálně známá osoba ani aktivista, přesto bych o Romech nemluvil nějak špatně, ale ani příliš pozitivně. Hlavně bych nikoho nikdy neházel do jednoho šuplíku.

Karel Holomek

Mám za to, že v každé lidské pospolitosti, skupině i národnostní menšině je to stejné: jsou tam dobří i špatní lidé. Mezi Čechy a Slováky jakbysmet!

Nemám nic proti tomu, aby se o negativních věcech, týkajících se soužití mezi romskou menšinou a majoritou, hovořilo. Ale bez paušalizování, kterého se rádi dopouštějí i naše tzv. autority, jako na příklad pan vicepremiér Čunek nebo senátorka Janáčková. Vždy je třeba zohlednit to, že na straně majority jsou prostředky, moc a síla uplatňovat cokoliv. Na straně menšiny je vždy jen obrana. Možná, že negativa, zmiňovaná na straně Romů, mohou mít svůj původ i v tomto stavu věcí.

Jana Horváthová

Přiznám se, že otázka mi připadá nepatřičná, jako by snad romské osobnosti nebo aktivisté byli nějaká jiná sorta lidí než všichni ostatní lidé. Jako by snad byli členy nějakého uzavřeného společenství, třeba politické strany, kde členové mají svým vedením určeno, jak v důležitých záležitostech rozhodovat. Anebo jako by právě romští aktivisté měli co tajit. Jenže tak to přece není. Ať jsme nebo nejsme aktivisté, jsme prostě lidé a každý mluvíme hlavně sám za sebe. Já osobně si zakládám na tom, že říkám své názory veřejně, aniž bych podléhala nějaké ideologii nebo obecnému vkusu či zájmu. Kdo prezentuje vlastní názor, musí počítat s tím, že se nebude líbit všem. Ale asi vím, kam touto poněkud zevšeobecňující otázkou míříte, třeba k nedávným poněkud kontroverzním výrokům Gipsyho. On sám je výrazná nonkonformní postava, je tedy docela logické, že i jeho názory a prohlášení se nesou v podobném duchu. Nevím přesně, co vlastně řekl, ale pro mě je důležité to, že to je Rom a jako Rom taky vystupuje. Síla jeho hudby na lidi mocně působí a tento mladík může Romům pomoct se získáváním ztracených sympatií. I já jsem několikrát řekla veřejně něco neuváženého, nebo ne zcela dobře uváženého, což mě pak třeba i mrzelo nebo mělo pro mě negativní následky. Přesto ani já asi nepřestanu být otevřená, protože jsem zastánce upřímnosti a jsem pro svobodu slova. Ani Romům neprospěje jakákoliv neupřímnost či zastírání. Na druhou stranu, nedávno jsme byli všichni svědky i toho, že vysoký představitel státu si až příliš pouštěl ústa na špacír – na adresu Romů – a ve své vysoké funkci se nakonec přece jen udržel. To je obraz něčeho jistě hodně nezdravého v našem státě

Vojtěch Lavička

Měli by informovat veřejnost pravdivě o stavu jednotlivých projektů, o romské problematice, zkrátka o všem. Jedině tak se můžeme odpíchnout k něčemu lepšímu – když budeme znát pravý stav věcí. Pokud budeme hledat pro vše omluvy a zástupné problémy, jenom tím oddalujeme zlepšení situace.

Odpověděl jsem z části už v předchozí reakci, určitě musíme říci i negativní stránky chování, není na tom nic špatného, nikdo není dokonalý, každý národ má někde svého „kostlivce ve skříni“, to je v pořádku. Pokud budeme své méně příznivé chování přiznávat, můžeme si pak dát také práci s tím, co nejvíce takové chování eliminovat. Jinak určitě musíme začít rozlišovat uvnitř etnika, přiznat, že máme i lidi, kteří jsou pro společnost problémem z vlastní viny, pak ty, s kterými žádné problémy a nejsou, a ty, kteří jsou ve špatné sociální a životní situaci a kteří se snaží z ní dostat. Těm musíme pomoci.

Připravila: Rena **Horvátová**

Text: Lenka Nádvorníková

Protesty Romů na Slovensku

Foto: www.ctk.cz

Nové Zámky, 23. 9. 2007
Přibližně stovka Romů se shromáždila před Městským úřadem v Nových Zámcích na protest proti jejich vystěhovaní ze dvou bytových domů 12. září. Přes týden zde protestovali. Město prodalo dvě bytovky, jejichž obyvatelé mu na nájemném dluží 3,5 milionu korun, za symbolickou částku 1 Sk i s pozemkem soukromé firmě, jež se rozhodla neplatiče nájemného ze zdevastovaných bytů vystěhovat. Nabídla jim náhradní ubytování v hygienicky nevyhovujících podmínkách v obcích Šalov, Tekovské Lužany či Čata. Stěhování komplikuje situaci v obci, mělo by se tomu zamezit," řekl starosta Hronoviec Róbert Csudai. Starostového Dolnohronského regionu vyhodnotili stěhování neplatičů z Nových Zámků do obcí Levického okresu jako maximální nehoráznost. Radnice však za jejich situaci necítí odpovědnost a odvolává se na nového majitele. Postup města kritizuje například zplnomocněnkyně vlády pro romské komunity Anina Botošová a obviňuje radnici, že tímto postupem porušila zákony. Upozorňuje také na to, že ačkoliv Nové Zámky získaly v roce 2004 finanční dotaci půl milionu Sk (kterou využily) od Úřadu vlády SR na vypracování projektové dokumentace na výstavbu 60 sociálních bytů, nic z toho se nezrealizovalo. Proti stěhování Romů protestují nejen Romové, ale i obyvatelé obcí, kam jsou Romové stěhováni. Stěhování Romů z Nových Zámků a okolí spustilo lavinu protestů Romů i v jiných městech, například v Komárně. Zástupci Nových Zámků se mezitím rozhodli situaci řešit razantně. V pátek 21. 9. brzo ráno proti Romům zasáhla městská policie za pomoci psů. „Lidé si stěžovali na nepořádek před radnicí. Kromě toho neplatiči neoprávněně obsadili veřejné prostranství, takže jsem je vyzval, aby ho opustili," uvedl podle deníku SME náčelník městské policie Róbert Major, který dodal, že při zásahu nebylo použito násilí. Přednosta Městského úřadu v Nových Zámcích Peter Ágh tvrdí, že ve čtvrtek bylo před radnicí jen deset Romů a v pátek tam už nebyl žádný. Policie prý pouze po neplatičích v pátek ráno uklidila nepořádek. „Nikdo už nepřišel, tak jsme ráno uklidili nepořádek, který po nich zůstal," uvedl Ágh, který předtím Romům vyhrožoval odebráním dětí. Případem v Nových Zámcích se chce zabývat slovenský ombudsman Pavel Kandráč.

Předvolební plakát
švýcarských nacionalistů kritizován

Ženeva, 14. 9. 2007
Doudou Diene, senegalský odborník na boj proti rasismu při OSN, upozornil na rasistické nebezpečí skrývající se v kampani k nadcházejícím parlamentním volbám ve Švýcarsku. Vyzval konzervativní nacionalistickou Švýcarskou lidovou stranu (SVP), aby odstranila svůj předvolební plakát, na němž jsou zobrazeny na první pohled roztomilé ovečky, avšak s tím detailem, že ty bílé vystrkují ze švýcarské vlajky ovci černou. Kvůli tomuto plakátu ve Švýcarsku probíhá bouřlivá diskuse. „Zastávám názor, že tento plakát může vyvolat rasovou a náboženskou nenávist," řekl Diene. „Stažení plakátu ukáže Švýcarsko jako zemi, kde jsou dodržována lidská práva," dodal.
SVP je nejsilnější formací v zemi, svou kampaní jasně demonstruje své odmítavé stanovisko vůči imigraci do Švýcarska. Podle agentur prostřednictvím plakátu apeluje na odsun přistěhovalců, kteří poruší zákon. Jestli jejich agresivní kampaň osloví obyvatelstvo Švýcarska, se ukáže 21. října, kdy se uskuteční parlamentní volby. Švýcarsko klade na příchozí imigranty vysoké nároky. Získat švýcarské občanství je velmi obtížné, z 1,4 milionu obyvatel Švýcarska tvoří cizinci jednu pětinu.

Foto: www.svp.ch

Romský král
předpovídá osud Romů v Evropě

Costesti, Rumunsko, 11. 9. 2007
„Tisíce Romů se přestěhují v příštích dvou letech za prací a za lepším životem do západní Evropy a EU se na ně musí připravit," uvedl o víkendu na tradiční romské pouti v rumunském městečku Costesti romský král Florin Cioba. „Evropská unie není připravená. Není je schopna zařadit do společnosti," myslí si Cioaba. Podle něj bude příčinou jejich odchodu z Balkánu hlad a diskriminace. „Každý nenávidí Romy, i když všichni nejsme zločinci a zloději," uvedl Cioaba. Po letošním vstupu Rumunska a Bulharska do EU jim v odchodu nic nebrání. Podle Rady Evropy trpí romská menšina největší chudobou a diskriminací ze strany majoritního obyvatelstva. První nápor imigrantů z Balkánu už západ Evropy zažil. Několik provizorních romských táborů ve francouzských městech během léta vyklízeli policisté. Stovky jejich obyvatel vystěhovali kvůli nedostatečné hygieně. Také v blízkosti irského Dublinu vzniklo tábořiště rumunských Romů, které vyklidila policie (informovali jsme o něm v srpnovém vydání RV). Asi 10 tisíc Romů přijelo v prvních měsících roku do Británie, i když tato země nepovoluje zaměstnávání rumunských a bulharských občanů, pokud nemají zvláštní kvalifikaci. Příchozí nyní táboří v parcích.

Text: Irena **Meisnerová**

Překlad do romštiny: Lada **Viková**

Zkušenosti z průběhu kurzu

V září školního roku 2006/07 otevřela naše škola ZŠ Praha 3, Havlíčkovo náměstí, první běh kursu pro doplnění základního vzdělání v dálkové formě. Kurs je pořádán v rámci Programu iniciativy Společenství EQUAL v projektu „Podpora celoživotního učení a postupů umožňujících vyloučeným romským komunitám v Praze rovnoprávný přístup na trh práce“.

Přestože jsme finanční prostředky získali z evropských fondů, bylo nutné otevření kursu ošetřit také legislativně podle § 55 odst. 3 zákona č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Museli jsme získat souhlas zřizovatele, což je Městská část Praha 3, a souhlas Magistrátu hlavního města Prahy. Celá tato procedura trvala dva měsíce.

Při výběru vhodných frekventantů jsme spolupracovali s úřady práce jednotlivých městských částí, se sociálními odbory, kurátory a vytypovanými školami. Možnost přihlásit se do kursu jsme také prezentovali formou inzerce v tisku. Vzhledem k tomu, že jsme jediní v republice, kteří kurs pořádají v dálkové formě, přihlásilo se mnoho uchazečů, z nichž jsme museli vyřadit mimopražské (podmínka projektu). Vybrali jsme 20 studentů, u kterých jsme shledali opravdový zájem. Polovina z nich byli absolventi zvláštních škol, kteří si chtěli doplnit základní vzdělání, jiní ukončili docházku základní školy z různých důvodů předčasně. Nejčastější věkovou kategorií byli studenti mezi 25 až 30 lety, kteří dle vlastních slov již dostali rozum a chtěli si zvýšit kvalifikaci a získat lépe placená zaměstnání.

Foto: archiv Ireny Meisnerové

Na vzdělávacím programu pro tento kurs pracovali experti, kteří znali jednak problematiku školství a jednak měli zkušenosti se vzděláváním Romů, a po konzultacích s pedagogy kursu byly vytvořeny tematické plány pro všechny předměty. Velmi důležitý byl výběr pedagogů a skutečnost, že všichni mají zkušenosti se vzděláváním žáků z odlišného sociokulturního prostředí.

Po dohodě se studenty probíhaly celý školní rok konzultace jednou za čtrnáct dní pro všechny studenty. V případě zájmu a potřeby jednotlivých frekventantů kursu probíhaly ještě individuální konzultace. Dále se nám ve spolupráci s občanským sdružením Slovo 21 podařilo zajistit mimo výuku ještě bezplatné doučování, které studenti pravidelně využívali.

V červnu 2007 ukončilo úspěšně složením závěrečných zkoušek kurs dvanáct studentů, obdrželi vysvědčení a získali základní vzdělání. Celkově lze říci, že dokončit kurs se podařilo všem frekventantům, kteří projevili snahu a píli. Učitelé konstatovali, že se studenty byla velmi příjemná práce, protože z jejich strany byl znatelný zájem o studium a snaha o zvyšování vědomostí. Věděli, že studují pro sebe a pro své další uplatnění v životě.

Studenti se stali součástí naší školy a my jsme se snažili pomoci jim uplatnit se i po skončení kursu. Po spolupráci s výchovnou poradkyní školy byli čtyři absolventi přijati na střední odborné školy, kde v současné době studují. Další čtyři nastoupili na odborná učiliště. Jeden absolvent, kterému je 51 let, potřeboval ukončením základního vzdělání splnit podmínku k výkonu profese řidiče z povolání, kterou již vykonává. Dalšímu absolventovi se podařilo dostat se na odborné učiliště kuchař-číšník v Německu, kde základní vzdělání bylo podmínkou přijetí. Jedna absolventka se dále rekvalifikuje v kursu pro manuální práce – chráněné dílny.

Po zkušenostech z prvního běhu kursu jsme v létě s experty a pedagogy ještě trochu zdokonalili učební plány pro druhý běh kursu, který začal v září letošního školního roku. Zatím jsme vybrali osmnáct frekventantů, o kterých si myslíme, že mají naději na úspěšné dokončení kursu. Opět převládají studenti ve věkové kategorii mezi 25 a 30 lety, kteří si zřejmě nejvíce uvědomují nutnost doplnit si vzdělání. Mírně převládají stejně jako v prvním běhu ženy. Již proběhly první konzultace a my se těšíme na další úspěšné absolventy kursu.

So amen sikhl'il'am pro kurzos

Andro septembros oka berš (školsko berš 2006/07) phuterďa amari škola ZŠ Praha 3, Havlíčkovo náměstí peršo kurzos, kaj pes eksternones šaj dokončinel zakladno sikhľuvipen. O kurzos hin organizimen andal Programos iniciativa, saves ľikerel Jekhetaňiben EQUAL tel projektos „Te del vast, kaj pes o nipi sikhaven calo dživipen u kaj o manuša andal avri tradne romane komuniti Prahate te dochuden kije buťi.“ O love chudňam andal evropske fondi, aľe oda na sas savoro, bo o legislativnones sas oda pharo, sar te phuterel nevo kurzos, avka amenge del lav o školsko zakonos tel § 55 odst. 3 zákona č.561/2004 Sb. pal angleškolsko, zakladno, bareder the aver sikhavipen. Le kurzoha mušinenas te suhlasinel the Foroskero koter Praha 3 (sar amare šerutne) the Magistratos. Calo drom iľas amenge duj čhon.

Lače študenten amenge pomožinde te arakhel la buťakere amti, socialne buťakere, kuratori the varesave školi. Pal oda kurzos tiš diňam avri e inzercija andre novinki. Bo sam jekhori škola andre republika, so kerel ajso kurzos eksternones, kamenas ke amende te phirel but but študenti. Vaš oda mušinďam te lel avri: perše diňam het oledženen, so na sle Prahatar (mušinďam te lel ča ajse manušen, so dživen Prahate). Paľis iľam avri biše študenten vaš oda, hoj lengero interesos sas baro. Jepaš lendar dokončinde specialno škola, aver džene mušinde te dokončinel zakladno škola andre cikneder trieda. Jekhbuter lenge sas maškar 25 the 30 berš, kana, sar korkore phenenas, imar chudle e goďi u kamenas te arakhel feder buťi.

O programos kijo kurzos kerde o eksperti, save džanen e problematika andre školi u tiž imar kerenas andre sikhaviben maškar o Roma. Pal o vakeriben le učitelenca sas kerde o tematicke projekti vaš savore predmeti. Igen bari buťi sas te lel avri lače učitelen, save imar sikhavenas le čhaven andal aver sociokulturno komuniti.

Paľis kerďam le študentenca dovakeriben, hoj pes sdžaha sako duj kurke pre konzultaciji. Mek kij´oda, kana le študentenge kampelas, ta šaj avle pre individualne konzultaciji. So šaj kerďam, bo amenge pomožinďa Občansko jekhetaňiben Slovo 21, oda sas specialne kurzy „doučovani“, kaj na mušinenas te poťinel řič. Butdžene le študentendar avenas the adaj. Andre junos 2007 bachtales kerde testi 12 studenti, chudne o diplomi u zakončinde zakladno škola. Šaj phenas, hoj bachtales skončinde savore džene, so ke lende šaj dikhľam, sar zorales kamen te študinel. O sikhľarde paľis phende, hoj le študentenca sas igen lačhi buťi, bo šaj dikhenas pre lengeri sera, sar kamen te študinel u te bararel peskeri goďi. Džanenas, hoj študinen vaš peske the vaš nevo dživipen, kaj te arakhen buťi.

O študenti sas phandle kije amari škola avka, hoj amen vaš lenge rodahas nevo dživipen the pal oda, saro o kurzos dokončinde. Štar lendar pes dochudne pro maškarutne specializovane školi, kaj akana študinen. Aver 4 džene gejle pre specializovana učiliště. Jekh absolventos, so leske hin imar 51 berš, mušinďa te dokerel zakladno škola sar e „podmínka“, so leske diňa leskero šefos, bo phiravel le motoriha. Jekh absolventos pes dochudňa pre škola pro oboris „kucharis – čišňikos“ andre Ňemciko, kaj akana študinel. Jekh absolventka akana phirel pro reklvalifikačno kurzos vaš manualno buťi.

Le ekspertenca the pedagogenca pes ňilaje sgejľam u phenďam peske, so šaj keras andro korzos mek feder. Avka kerďam o projektos pro nevo školno berš. Andre nevo kurzos iľam 18 dženen, pal lende mišľinas, hoj len hin šancija te dokerel o kurzos. The akana lenge hin jakhbuter 25-30 berš, kana buter mišľinen pal o sikhaviben. Buter phiren džuvľa sar o murša. Perše konzultaciji imar kerďam u akana hin amen radosca, hoj džana avri aver lače absolventi.

Text a foto: Lukáš **Houdek**

Před domem nevěsty na její tchýni čekala závora v podobě jídelního stolu, jehož překročení si musela tchýně vybojovat.

Po stopách moldavských medvědářů

Byl jednou jeden Rom, který přemýšlel, jakým způsobem by mohl uživit svou chudou rodinu. Jednoho dne postavil svého medvěda na pec a v peci zatopil. Jak se začaly pláty zahřívat, začal postupně medvěd přeskakovat z nohy na nohu. Když už to ani nohy nemohly vydržet, pomohl si předními tlapkami. Muž nadšeně zatleskal. Medvědovy pohyby mu připomněly jednoduchý tanec. Když medvěda řádně vycvičil, vydal se s ním na cestu po vesnicích, kde ho lidé nadšeně vítali a bavili se medvědovým uměním. A tak vznikla skupina Romů, která se v minulosti živila předváděním cvičených medvědů. Z úcty k medvědovi převzali i pro sebe označení pocházející z rumunského označení pro medvěda – Ursari.

Podle pověsti se v dnešním okrese Kalaraši ve středu Moldavska usadila přibližně před třemi staletími skupina Romů, která se živila předváděním medvědů. Jelikož si tato skupina říkala Ursari podle profese, jíž živila svou rodinu, dostala i vesnice, kterou tito Romové vytvořili, stejný název.
Romové zde v minulosti pracovali především jako otroci bojara Schmida, který vlastnil rozsáhlé vinice. Do dneška o něm staří Romové vyprávějí legendy, které se předávají z generace na generaci. Bojar Schmid se prý ke svým otrokům choval slušně. Dokonce i Romové pracující na jeho polích dostávali pravidelný plat a potraviny. Tuto zlatou dobu ale vystřídaly události druhé světové války, které neminuly ani moldavské Romy. Většina z nich byla nucena opustit své domovy, aby byla odvlečena do Transdněstrie společně s Židy a ostatními nepohodlnými národy, aby zde byl podle Hitlerova plánu vytvořen „čistý“ rumunský stát. Mnoho z deportovaných zemřelo hlady a na následky špatného zacházení. Vrátilo se proto jen malé množství přeživších. Někteří z nich v Ursari stále žijí. Tyto kruté vzpomínky se ale snaží nechat odejít do zapomnění.

Ko san o Roma Moldovate?
Kdo jsou Romové z Moldavie?

V Moldávii žije několik skupin Romů. Nejpočetnější jsou Laješi, kteří obývají především hlavní město Kišiněv a známé město bohatých romských paláců Soroca. Tou druhou skupinou jsou právě Ursari. Oficiální politika Moldavska ale existenci Romů na svém území popírá. Při posledním sčítání se k romské národnosti přihlásilo pouhých 11 tisíc osob, přestože odhady neziskových organizací uvádějí přes 200 tisíc moldavských Romů. Tyto neziskové organizace se žádné podpoře ze strany státu netěší, a tak se potýkají s neustálým bojem o přežití. Stát se tak snaží Romy přehlížet, aby nemusel jejich problémy jakýmkoliv způsobem řešit.

Sar o Roma adnre Ursari dživen?
Jak žijí Romové v Ursari?

Ursari sestává z osmdesáti až devadesáti zděných několikapokojových obydlí. U každého domu je malý dřevěný přístavek, který nejčastěji ukrývá malou pec nebo železná kamna, a kuchyňský nábytek. V letních měsících je tato letní kuchyně centrem rodinného dění od rána až do pozdních večerních hodin.

Text a foto: Lukáš **Houdek**

Do obce do dnešní doby nebyla zavedena kanalizace, a tak ursarskou silnici lemuje hned několik klasických studní, které zde vybudovala organizace Tarna Rom, kterou v tomto roce vystřídala organizace nová, WPC-50/50.

Kampel tuke e viza, mro čho!
Potřebuješ vízum, chlapče!

Velkým problémem je nezaměstnanost, která většinu Romů vyhání za prací do zahraničí. Ženy jsou tak nuceny opouštět své děti, aby v Rusku pracovaly jako uklízečky nebo sklízely jablka. Muži nejčastěji v Rusku a na Ukrajině pracují v zemědělství na sezonních pracích nebo jako konstruktéři na stavbách. Ti šťastnější si buď našli práci na polích místních „gádžovských“ sedláků, nebo sezonně vypomáhají na zdejších rozlehlých vinicích. Od státu se nezaměstnaným žádných peněz nedostává, a tak je někdy velice těžké uživit celou rodinu. I z tohoto důvodu nemají manželé ve většině případů více než tři potomky.

Zlatým snem místních Romů je pracovní příležitost v západní Evropě. Tato možnost je ale vzhledem k vízové povinnosti Moldavanů velice nepravděpodobná. Jelikož je více než čtvrtina občanů Moldávie v emigraci, nejsou podmínky pro udělení víza lehce splnitelné. Proto mají, Romové především, jedinou možnost sezonní práce na Ukrajině a v Rusku, kam mohou cestovat bez vízové povinnosti.

Některé romské ženy se živí drobným překupnictvím; na východní Ukrajině nakoupí oblečení, které posléze rozprodávají podomním prodejem nebo na centrálním trhu v moldavském hlavním městě. Jelikož musí být ale prodejci na tomto monstrózním tržišti řádně registrováni, zvrhne se občas tento nevinný prodej v honičku s kišiněvskou policií.

Několik romských žen bylo v Ursari vyškoleno právě organizací WPC – 50/50, aby vykonávaly práci místních zdravotnic, protože jediná lékařka v okolí bydlí v tři kilometry vzdálené Budě. Jedná se ale o placenou službu, na kterou místní Romové nemají peníze. Proto byly tyto ženy vyškoleny, aby pečovaly především o těhotné ženy a následně jejich novorozence.

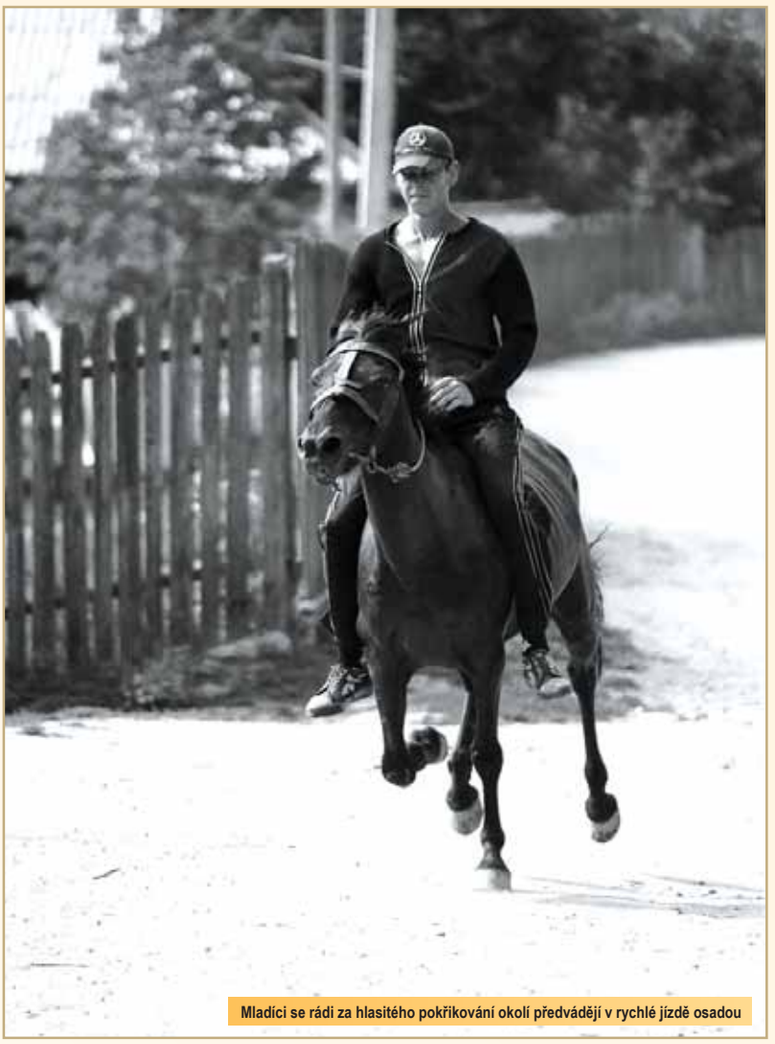

Mladíci se rádi za hlasitého pokřikování okolí předvádějí v rychlé jízdě osadou

Kamav te phirav andre škola!
Chci chodit do školy!

Povinná školní docházka není státem vyžadována, a tak je vzdělání dětí zcela na rozhodnutí rodičů. Dnešní rodiče v Ursari přikládají vzdělání velký význam, a tak se snaží své děti do školy pravidelně posílat. Doposud zde ale fungovala nejbližší škola v již zmíněné obci Buda. Pro malé děti tak bylo velice problematické se do školy brzy ráno dopravit, jelikož autobus, který Ursari kolem sedmé hodiny ranní projíždí, je povětšinou přeplněn. V zimních měsících je dostupnost školy ještě omezenější, a tak v takových dnech děti raději zůstávají doma. Od letošního září ale mohou ursarské děti navštěvovat školu přímo ve své vesnici. Novou školu zde vybudovala právě výše zmíněná organizace WPC – 50/50, která zde uspořádala mezinárodní dobrovolnický projekt, na který se sjeli mladí lidé z několika západních zemí, aby opravili rozbořenou školu a pomohli tak vyřešit problém s dostupností vzdělání. Od prvního září tak mohou děti od první do čtvrté třídy navštěvovat vyučování přímo v Ursari. Vyučování probíhá ve dvou turnusech. Motivace místních rodičů vzrostla s vybudováním nové školy i u těch, kteří původně o zapsání svých dětí do první třídy ani neuvažovali. V současné chvíli tak přímo v Ursari navštěvuje školu 24 dětí. Když děti dokončí čtvrtou třídu, musejí jejich rodiče najít další školu v okolí, kde by základní školu dokončily. O dalším, odborném vzdělání rodiče většinou neuvažují, protože by se jejich potomci museli buď přestěhovat na internát, nebo každý den dojíždět nedostatečně pokrytou a nákladnou hromadnou dopravou.

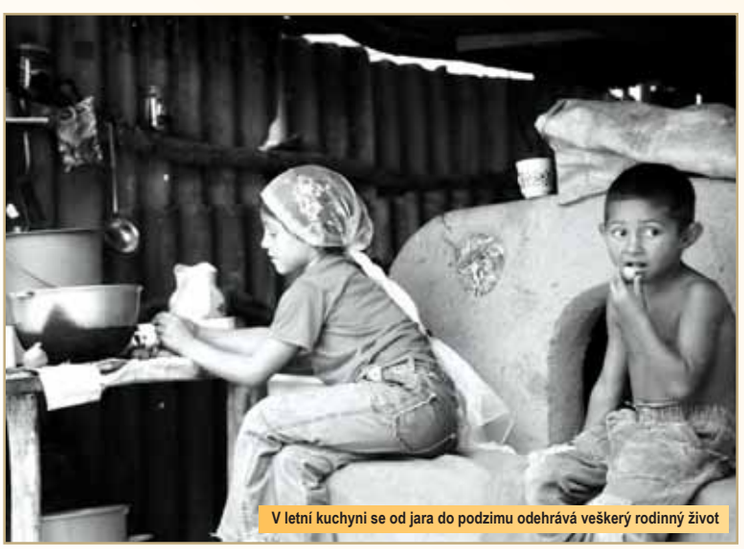

V letní kuchyni se od jara do podzimu odehrává veškerý rodinný život

Graja papus pre papuste
Koně z generace na generaci

Několik zdejších rodin chová po desetiletí koně. Jejich chov je pro zdejší nezaměstnanou lokalitu velice nákladný. Kůň ale ve zdejším každodenním životě najde své uplatnění ať už jako nezbytný dopravní prostředek, tak jako pomocník při práci na polích a v lese. Ačkoliv má kůň vždy jen jednoho vlastníka, půjčují si ho snad všichni Romové. Kůň je totiž nezbytný ať už pro manipulaci se stavebním materiálem pro nové domy, tak pro převážení získaného dřeva z lesa.

Jelikož je chov koní výsadou především majoritních sedláků, nejčastěji s Romy koně vyměňují právě oni. Čas od času zavítají do Ursari zemědělci z okolních vesnic, s nimiž mají místní Romové možnost koně vyměnit, prodat nebo koupit v ceně v přepočtu od čtyř do osmi tisíc korun.

K přepravě osob i věcí se používá nejčastěji povoz, který má tvar písmene V; v přední části je umístěna přes jeho stěny pryčna, na které se sedí. Mladší muži se ve vesnici rádi předvádějí v rychlé jízdě. To potom zmíněnou pryčnu na sezení vyndají a na voze se prohánějí vestoje za hlasitého pokřikování a s otěžemi v rukou.

Kaj te cinav o maro?
Kde mám koupit chleba?

I přesto, že je Ursari uznána za právoplatnou obec, není zde do dnešní doby žádný obchod. To způsobuje místním Romům řadu nepříjemností, zejména těm starším. Problémy přicházejí především se sněhovými

Text a foto: Lukáš **Houdek**

závějemi, kdy je pro obyvatele vesnice obtížné projít hlavní silnicí do vedlejší Budy. Navzdory svému statutu mají v Moldavsku hlavní silnice obvykle podobu polní cesty, a tudíž se v zimě protahují jen ve výjimečných případech.

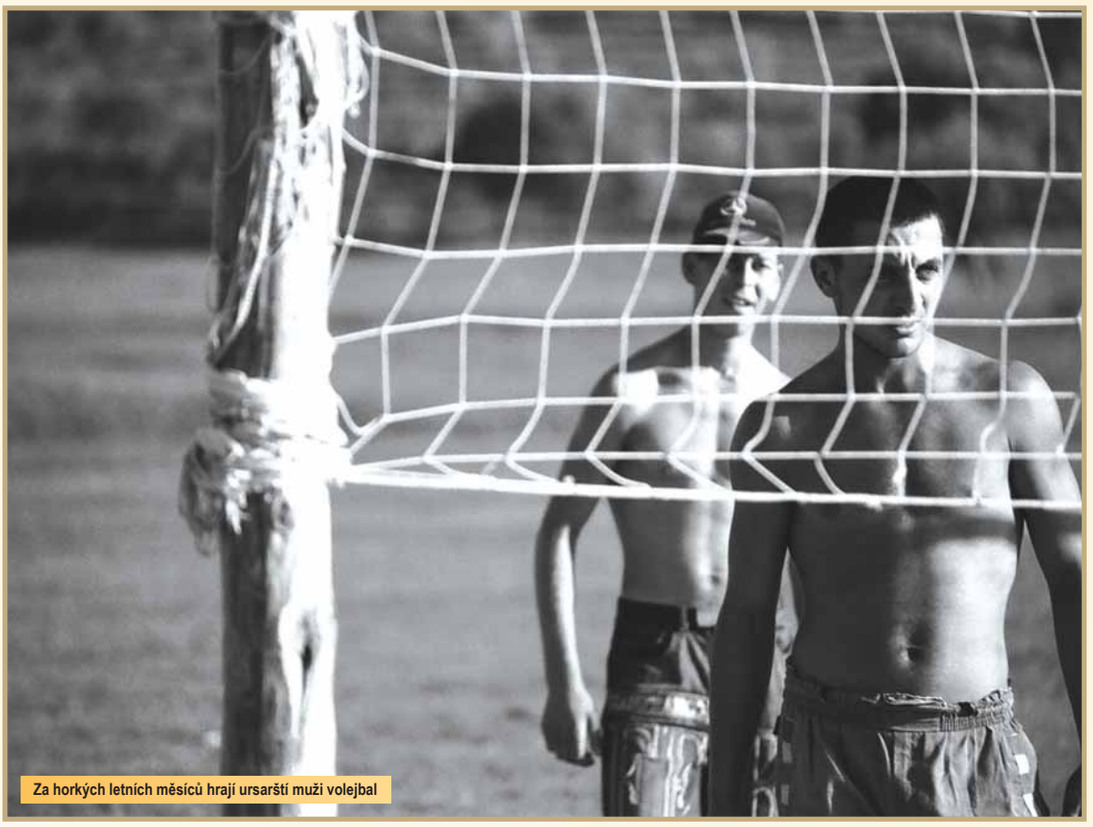

Za horkých letních měsíců hrají ursarští muži volejbal

Kheleha amenca volejbalos?
Zahraješ si s námi volejbal?

Za teplých dní si mladí Romové zpříjemňují volné odpoledne hraním volejbalu. Na ten má vesnice vyhrazeno speciální hřiště, kde je mezi dvěma dřevěnými kůly natažena volejbalová síť. Už z dálky je možné slyšet hlasitý křik rozčileného prohrávajícího týmu, který se snaží své soupeře přesvědčit o opaku. Týmy se nejčastěji skládají z pěti až šesti hráčů a nejlepší hráči se mezi muži těší velmi dobré pověsti. Ženy do hry mužům nikdy nemluví a většinou na hřiště ani nezavítají. Volejbal tedy tvoří čistě mužskou výsadu.

Bijav abo strompecos
Svatba nebo den první noci

Svatba je celokomunitní událostí a patří k ní řada náležitostí, jež je potřeba splnit. Rodiče sice v dnešní době už ve větší míře partnery svým potomkům nevybírají, dívka se však musí podrobit „komisi“ starších žen, která provede prošetření jejího panenství. Pokud by se při takové prověrce prokázalo, že dívka již pannou není, musela by se rodina i s dcerou v nejlepším případě z komunity odstěhovat, protože by hanbu, kterou na ně uvalila, nemohla unést. V „den první noci“ (o strompecos), který je snad nejdůležitějším dnem v životě novomanželů, se vedle provedení zmíněné kontroly odehrává velká slavnost, které se účastní téměř všechny ženy z vesnice. Muži postávají opodál a veselení žen přihlížejí, případně se pohupují do rytmu burácející hudby.

Jedna ze starých žen tančí s nevěstiným kombiné

Po provedení kontroly se odebere matka nevěsty s celým průvodem skandujících žen do domu matky ženicha, kde spolu symbolicky za pomoci nazdobených větví zápasí. Když matka ženicha prohraje souboj, může se průvod v čele s matkou nevěsty odebrat k již připraveným stolům obloženým jídlem a pitím. Po krátkém veselení se celý průvod odebere zpět do domu matky nevěsty, kde celý souboj probíhá znovu. Tentokrát musí ženichova matka porazit matku nevěstinu. I zde je připravena velká slavnost. Mladí Romové systematicky převážejí obrovské reproduktory, ze kterých se line veselá hudba, podle toho, kde je jich právě potřeba. Po krátkém tanci a občerstvení veselice pokračuje. Všichni netrpělivě očekávají příchod jedné ze starších žen. Ta má za úkol, zatímco se ostatní veselí, počkat na důkaz prvního pohlavního styku novomanželů, který zatím probíhá uvnitř v domě. Po chvíli vyjde s nevěstiným kombiné a ženichovou košilí, na které je dlouho očekávaný důkaz. V tu chvíli dav začne jásat a opět se roztančí, tentokrát o to usilovněji a s kolováním a uznalým pokyvováním nad nevěstiným kombiné. Večer se konečně na slavnost dostaví i mladý pár. Ta potom může pokračovat do pozdních nočních hodin. Po tomto velkém dni v životě mladého Roma mohou mladí milenci sdílet dům i lože. V bohatých rodinách probíhá stropecos se svatbou zároveň. Jelikož ale Ursari nepatří mezi majetné komunity, proběhne svatba až za několik měsíců, během kterých na její realizaci bude mladý pár šetřit.

Guľi, somnakuňi unija
Sladká, zlatá unie

I když jsou vztahy s majoritní populací okolních vesnic vcelku dobré, dívá se velké množství Neromů na obyvatele Ursari skrz prsty. Rozdíly mezi majoritou a Romy nejsou na venkově tak markantní. Ve většině případů není možné rozeznat romské obydlí od neromského. Všichni se zde potýkají se stejnými problémy, jakými jsou zejména nezaměstnanost a málo jiných příležitostí pro obživu rodiny. Proto všichni Moldavané doufají v lepší zítřky a modlí se za brzký vstup Moldávie do Evropské unie. Přestože vědí, že vstup této nejchudší země Evropy do takové instituce není pro minimálně následujících deset let reálný, nechtějí si takovou alternativu raději ani připustit.

Text: Lenka **Nádvorníková**

Foto: Repro z knihy Lyrika

Objevte svět romské knihy

Foto: Vojtěch Jandák

V tomto díle seriálu o romské literatuře vám představujeme romského spisovatele píšícího převážně slovensky, Dezidera Bangu. Možná si na něj vzpomínáte v souvislosti s loňským udílením Literární ceny Mileny Hübschmannové za celoživotní přínos romské literatuře, již obdržel.

Dezider Banga se narodil 24. srpna 1939 v Hradišti u Lučence, okres Poltár, v rodině kováře. Vystudoval Pedagogickou školu v Krupině a poté slovenštinu a dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Šest let působil jako středoškolský profesor na gymnáziu v Trebišově, deset let pracoval jako dramaturg Literární redakce Slovenské televize v Košicích. Roku 1979 odešel do Bratislavy, kde působil jako redaktor a šéfredaktor v časopise Nová cesta. Po revoluci se stal předsedou občanského sdružení Romská kultura a šéfredaktorem kulturněspolečenského měsíčníku Roma a dětského časopisu Luludi. V současnosti žije v Bratislavě, kde spolu se synem podniká v oblasti knihtisku.

První básně uveřejnil v časopisech a sborníku *Dúfám, že nevyrušujem, Eva* (1963). Do slovenštiny přeložil a přebásnil výběr 42 romských lidových písní pod názvem *Pieseň nad vetrom* (1964). Následovalo vydání romských pohádek *Čierný vlas* (1970), básnických sbírek *Záružie a lekno* (1967), *Rozhovory s nocou* (1970), *Modrá búrka* (1970), *Horiaca višna* (1982), do výběru z poezie, který vyšel pod názvem *Lyrika* (1992), byla vřazena sbírka Lúčenie s ohňom. Autor rozšířil publikaci o vlastní překlady svých veršů do romštiny, které tvoří motta jednotlivých sbírek. Zatím poslední je sbírka *Slnečný vánok* (1999). Podílel se na antologii romské poezie, která vyšla pod názvem *Verše z vrbiny* (1993) a antologii romské pohádky *Paramisa* (1992). Nezastupitelné jsou jeho učebnice psané pro nejmenší školáky, například *Romano hangoro/Romský slabikář* (1993) a *Farbindi romani čhib/ Malovaná rómčina* (1997), a televizní tvorba pro děti a mládež. Je autorem řady televizních večerníčkových seriálů, například Buroviarko (1971) a Rozprávky z dlane (1972), pohádkových her a seriálů (*Čierny vlas, Tehliar a kráľ, Barborkin pavúk* (vše 1972), *Slimáčik Bubienok* (1977), *Rozprávky z lúky* (1979).

Banga nezapře vliv romské lidové poezie, která se báječně snoubí s východisky poetismu – dráždivá smyslnost, obliba v neobvyklých slovech, hravost, radostná spontánnost, vnímání světa jako každodenního zázraku, snaha zachytit prchavé momenty smyslových představ pomocí hry barev a hudebních motivů znásobených refrény a opakováním. Básněmi se prolínají vzpomínky na skromné dětství, obětavé rodiče, lásku. Charakteristická je jeho konfrontace města a přírody. Upozorňuje na potřebu člověka, jakožto bytosti přírodní, žít a milovat v sepětí s přírodou. Dokáže stejně jímavě napsat báseň milostnou, ale i báseň sociální s baladickým laděním. Motivy štěstí, žalu, lásky, cesty, písně, melancholie z vydání se na cestu daleko od domova v nás navozují atmosféru podobnou té halagatové. Proto jsou jeho společníky v tuláctví často ti, které zná ze svého domova – měsíc, vítr, voda.

Soubor poezie Lyrika vydalo nakladatelství Mikromex, Bratislava, 1992. Ilustroval Josef Szabó.

Túžba

Vietor v tme
je roztiahnutá harmonika.

Luna
ako petrolejka bliká,
roztrhla si na konári sosny
ružovú blúzku na franforce.
Lúče sa do lesa rozbehli –
plaché jašterice.

Iboja,
v drieku sa jako vŕbový prút ohni,
lebo moja túžba je ružová podkova
v kováčském ohni.

Iboja, plač,
zelenými hráškami
na červenej hline zazvoň,
lebo moja túžba je akord dýky
do bieleho hodvábu.

Vietor na svitaní
hrá na strunách kríkov
tiché pizzicato.
Luna sa na ihličí popichala,
z prstov jej kvapká zlato.

Iboja,
ráno už vláčným pohybom
tmu zaklína,
nech sú tvoje ústa z jelše list
a moje rozčerená hladina.

Vietor za rána,
túžba schovaná.

Text a foto: Tomáš Bystrý

Let's dance

Ačkoli jste většinou zvyklí na to, že v rubrice věnované sportu vám již pátým rokem představujeme nadějné fotbalisty, boxery či hokejisty, v tomto čísle jsme udělali jistou výjimku. Trochu netradičně jsme se vám rozhodli představit dva mladé a nadějné sportovce trochu z jiného odvětví – tanečníky hip-hopu. Sourozenci Mario a Diana Daňkovi z Jablonce nad Nisou, kteří se tomuto druhu tanci věnují více než tři roky prostřednictvím Taneční školy X-DANCE, získali řadu ocenění i na mezinárodní úrovni. Ačkoliv je mezi sourozenci věkový rozdíl pět let, v tanci si rozumějí velmi dobře a častokrát vystupují na nejrůznějších soutěžích a festivalech ve společné taneční formaci.

Šestnáctiletý Mario a jeho jedenáctiletá sestra Diana mají rádi tanec již od útlého dětství. Vždy se rádi pohybovali v rytmu hudby, která zněla poblíž. S tancováním hip-hopu však oba začali teprve před čtyřmi lety. Prostřednictvím propagačních letáků,kte-ré měli k dispozici na základní škole, jejíž budovu Diana dodnes navštěvuje, se dozvěděli o taneční škole X-DANCE. Ta v Jablonci nad Nisou funguje od roku 2002 a v současné době patří k nejlepším a nejaktivnějším tanečním školám v ČR. X-DANCE spolupracuje s řadou významných lektorů z ČR i ze zahraničí, pro zajímavost například s Usherem nebo Mariah Carey.

Mario je čtyřnásobným mistrem v tancování hip-hopu a k největším oceněním tohoto šestnáctiletého „hopera" zajisté patří šesté místo na mistrovství Evropy, které za taneční formaci čtyřiadvacetičlenné skupiny získal na přelomu června a července letošního roku v rakouském Grazu. Teprve jedenáctiletá Diana se už nyní může pyšnit titulem mistryně republiky. Dospívající Mario, který za nejoblíbenějšího rappera považuje 50Centa, říká: „Hip-hop je životní styl, který mi je už dlouhou dobu hodně blízký. Proto se snažím ho vyjadřovat hlavně tancem, kterým žiji a který mě posouvá někam dál." Opodál stojí jeho o pět let mladší sestra, která se jeví v podstatě jako velmi tichá a skromná dívka. A také taková je, jen ne na podiu. Tam je z ní skutečně tvrdá „hoperka". Se starším bratrem si prý velmi rozumějí, leckdy se sice pohádají kvůli úplné hlouposti, jak oba přiznávají, ale aby se mohli v hip-hopu zdokonalovat a zároveň společně trénovat, musí spolu navzájem vycházet.

„S bráchou trávím hodně času. Jednak na trénincích, doma, když spolu trénujeme, a pak také na nejrůznějších mistrovstvích, kam jezdíme většinou společně. Myslím si, že spolu ale vycházíme až moc dobře. Jsem za to moc ráda," usmívá se Diana. A jak takový domácí trénink sourozenců Daňkových vypadá? „Nejdřív vyženeme rodiče nejdál od našeho pokoje, pustíme si muziku na plný pecky a tvrdě trénujeme, třeba i stokrát jednu věc, dokud se nám to prostě nepodaří," shodují se sourozenci. Kromě domácích tréninků se zúčastňují i tréninků taneční školy, o které již řeč byla a jejíž majitelkou a hlavní trenérkou je Hana Holbová, osmadvacetiletá tanečnice, která během své taneční kariéry učila více než tisíc tanečníků. Diana i její bratr Mario v ní vidí velký vzor a rádi by jednou dosáhli takového úspěchu jako jejich učitelka tance. Říkají, že je pro ně jak učitelkou, tak dobrou kamarádkou, se kterou vždy rádi zkonzultují nejen tanec.

Ani trenérka si své žáky nemůže vynachválit. „Považuji je oba za velmi učenlivé a nadané děti. Navíc si myslím, že vzhledem k jejich věkovému rozdílu jsou vůči sobě velmi tolerantní, dokážou si pomoci a navzájem se doplňují. Když k nám před těmi třemi čtyřmi roky přišli, základy hip-hopu v sobě měli, zejména pak výborný poslech hudby. Vzhledem k tomu, že se oba velmi dobře učí novým věcem a začali na sobě intenzivně pracovat, patří v tomto sportu k těm lepším. Mario je výborným sólovým tanečníkem, Diana taktéž a oběma jde i tanec ve vícečlenné formaci. O tom samozřejmě svědčí i jejich ocenění. Nejvíce na nich oceňuji to, že tancují srdcem – to je pro dobrého tanečníka to nejdůležitější," zmiňuje se o svých žácích majitelka a hlavní trenérka jablonecké taneční školy X-DANCE. Oba sourozenci by si jednou také rádi otevřeli svou vlastní taneční školu, kde by mohli učit jak romské, tak neromské děti tancovat hi-hop. „Už jsme o tom několikrát uvažovali, je to v podstatě takový náš sen. Zároveň ale oba víme, že to není úplně jednoduché," mluví za oba sourozence starší Mario.

Text a foto: Tomáš **Bystrý**

Železní ďáblové?!

Železnými ďábly nazvala romská spisovatelka Ilona Ferková ve své knize Čorde čhave (Ukradené děti) hrací automaty, kterým stále podléhá řada nejen mladých lidí. A není divu – téměř v každém baru, kde se my mladí občas scházíme, máme k dispozici výherní automat. Kupříkladu jen v Praze 6, kde je evidováno třicet pět heren a šestačtyřicet restaurací, nalezneme v zábavných podnicích neuvěřitelných čtyří sta sedm výherních automatů. Podle statistiky probíhá každoročně v ČR více než 100 000 správních řízení ve věci povolení provozu výherních hracích přístrojů. V současné době existují země, kde jsou už výherní automaty zakázány, ale ta naše k nim bohužel stále nepatří. Nebo snad pro některé bohudík?

Jaký máte vztah k hracím automatům? Co si myslíte o lidech, kteří s „železnými ďábly" sympatizují? Co podle vás nejvíce láká na výherních automatech? Dá se gamblerství léčit, a pokud ano, jak? Napište nám názory i vy, milí čtenáři, a to na emailové adresy romea@romea.cz nebo na tomasbystry@seznam.cz! Podělte se s námi o vaše zkušenosti!

Sedmnáctiletý Tomáš z Prahy začal s hraním automatů ve svých patnácti letech, zhruba ve stejné době začal v jednom pražském kasinu s hraním rulety. Za tu dobu investoval do hazardu nemalý finanční obnos, podle jeho slov se dá mluvit o téměř sedmdesáti tisících korun. Jednu dobu chodil do herny každý den, a pokud měl u sebe peníze, blikajícím světýlkům výherního automatu povětšinou neodolal...

Pamatuješ si na to, kdy sis poprvé zahrál na výherním automatu?
Bylo to zhruba v patnácti, když jsem se svými kamarády šel do jedné herny. Kamarádi, se kterými jsem hernu navštívil, byli o něco starší než já, takže se v hraní automatů vyznali víc. Vždycky jsem u nich postával, díval se, jak vyhrávají, ale i prohrávají. Přišlo mi to docela zábavné a v hraní jsem viděl docela dobrý způsob jak rychle a snadno získat peníze. Takže jsem s hraním začal i já, častokrát se stávalo, že jsem v herně strávil i celý den a třeba pak nešel ani do školy.

Zdroj www.radio.cz

Kontrolovali někdy zaměstnanci herny nebo snad i policisté tvou totožnost? Přeci jenom nejsi ještě ani dosud plnoletý a hraní na výherních automatech, když ti ještě nebylo 18 let, je ve sporu se zákonem...
Ne, to se skutečně ani jednou nestalo. Já si myslím, že tyhle výherní automaty živí podniky, jako jsou bary a herny, představují pro ně velký zdroj veškerých příjmů. Abych se přiznal, ani jsem se zátahů policistů nebál, spíš jsem se obával toho, že by mi zaměstnanci herny v případě výhry nechtěli kvůli mému věku vyplatit vyhrané peníze.

Vědí o tom tví rodiče, že si občas libuješ v hazardních hrách?
Nevědí o tom a ani jim o tom nechci říkat. Myslím si, že asi žádný rodič by nebyl na svého syna nebo dceru pyšný, kdyby hrál. Vědí totiž, jak můžou tyhle lidi dopadnout...

Šimon,
15 let, německé gymnázium
Osobně lituji lidi, kteří jsou na hracích automatech závislí. Škodí tím totiž nejen sobě, ale hlavně svým blízkým, především pak své rodině. Takové lidi opravdu lituji, ale zároveň také odsuzuji. Naopak ty, kteří si do herny zajdou zahrát jen občas, a mají to jaké své hobby, dokážu pochopit.

Tomáš,
17 let, SOU – obor číšník
Občas si zahraji, ale snažím se nepřehánět to. Znám totiž plno mladých Romů, kteří díky automatům dopadli docela dost špatně. Je potřeba mít nad sebou kontrolu, kterou jsem ovšem také jednu dobu neměl, a utratil jsem za hraní větší obnos peněz.

Martina,
17 let, obchodní akademie
Automaty přímo nesnáším! Táta na nich prohrál hrozně moc peněz, to bych vám mohla vyprávět, co jsme si s ním užili. Nikomu bych to nepřála. Mám k tomu prostě odpor a nedokázala bych například chodit s klukem, který by měl k této zábavě blízko.

Denisa,
17 let, SOU – kadeřnice
Lidi, kteří si oblíbili hazardní hry, považuji za blbce! Nikdy v životě jsem hraní na automatech nezkoušela. Mám některé kamarády, kteří si občas zahrají. Samozřejmě že mi to vadí, ale jim se to prostě vysvětlit nedá. Podle mě by ty těžší případy měly podstoupit odbornou léčbou.

• Hravost je vcelku docela přirozená vlastnost nejen u zvířat, ale i u lidí. Zdá se, že větší sklon k hraní mají muži, kteří propadají různým hráčským vášním. Není to ale ovšem výjimkou, stále častěji se psychiatři a psychologové setkávají s ženami, které jeví k hazardnímu hraní sympatie. Hraní je ovšem v některých případech už závislostí a z historie známe případy, kdy byl sedlák schopen prohrát v kartách celý svůj statek. Psychiatr MUDr. Jan Cimický, CSc., se závislostmi u lidí zabývá řadu let. Jak se podle něj dá nejsnáze ze závislosti na hracích automatech nejlépe vyklouznout? „Je nutné, aby se izoloval z prostředí, v němž se normálně pohybuje, a zaměnit tuto závislost za něco jiného. To je potřeba svěřit do kompetence odborníků," zmiňuje se v jednom z internetových diskusních fór.

Text: Rena **Horvátová**

Klapka!
Ladislav Goral poprvé!

Tentokrát vám představíme romskou osobnost ze světa filmu. Sedmašedesátiletý Ladislav Goral pochází z Levic na Slovensku, ale v Praze žije od roku 1953. Jak sám říká, cítí se být Pražanem natolik, že by se na Slovensko už stěhovat nechtěl. Po studiu na střední škole docházel na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde byl po čtyřech letech nucen z politických důvodů studium ukončit.

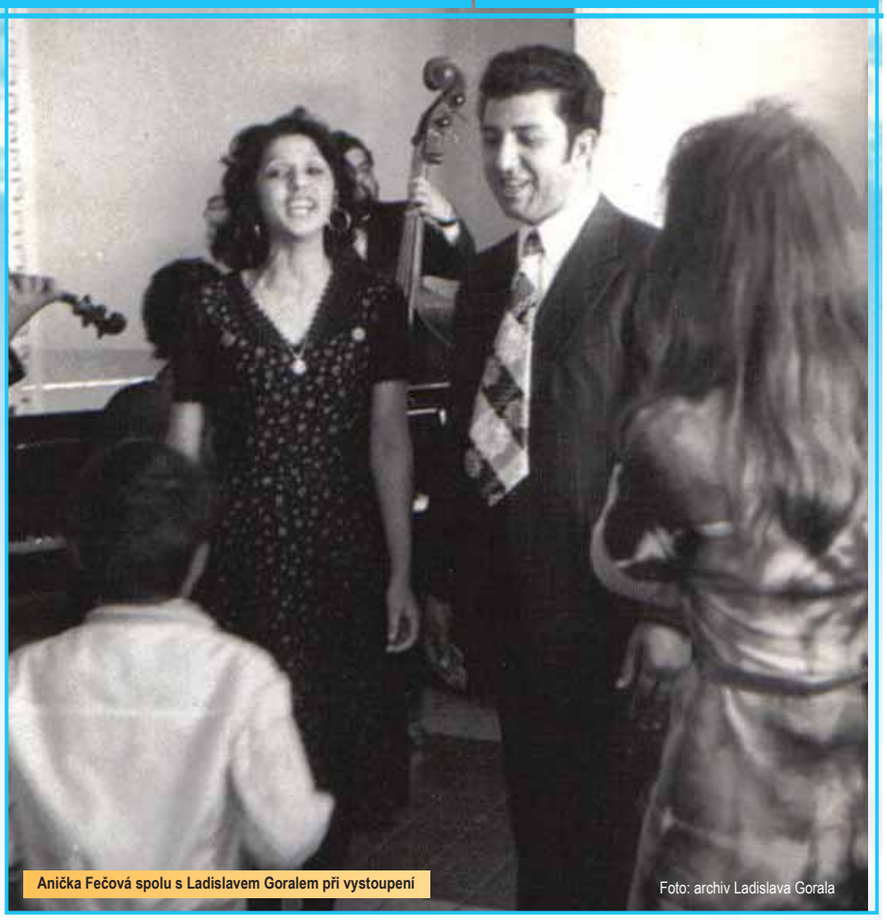

Anička Fečová spolu s Ladislavem Goralem při vystoupení

Foto: archiv Ladislava Gorala

Pan Goral nikdy netoužil být kovářem jako jeho otec, který se kování věnoval po práci v mincovně. Přestože mu jako malý kluk často v kovárně pomáhal, nikdy mu toto řemeslo k srdci nepřirostlo. „Bylo to tím, že jsem musel do kovárny vstávat ještě za svítání a leckdy tam zajít i odpoledne, což se mi jako chlapci samozřejmě nelíbilo. Celé dětství jsem toužil být zpěvákem, a ne ledajakým, chtěl jsem být stejně tak slavný, jako v té době byl bezesporu pan Josef Kuchár. Písně pana Kuchára občas slýchávám i dnes a vždy mi připomenou mé dospívání."

Zdálo by se, že pan Goral měl bezstarostné dětství, ale jen do té chvíle, než se dovídám, že jeho maminku za války zabili Němci. V té době mu bylo pouhých šest let a do péče si ho vzala babička. Jeho otec byl už tou dobou partyzánem a v té době panu Goralovi rodiče samozřejmě chyběli. „Když otce ve válce zranili, přijel domů dva týdny po válce a opět se mě ujal, takže aspoň jeden z rodičů mi zůstal."

S manželkou má tři děti, dva syny a jednu dceru, děti jsou dnes již dospělé a mají už také své rodiny. Pan Goral je v České republice známou osobností, je to i tím, že se už přes čtyřicet let věnuje romské otázce. Zejména starší generace zná pana Gorala jako člověka, který patří mezi první romské aktivisty, kteří se „cikánskou" otázkou zabývali už od roku 1972. „Tehdejší vláda nařídila, že se musí někdo starat o cikánskou otázku, věnovalo se jí tenkrát deset sociálních kurátorů, kteří měli tajně mapovat Romy, jejich zvyky a kulturu. A já je do tajů kultury, jazyka a zvyků zasvěcoval. Mnozí z těch, kteří měli Romy mapovat, se tím ale neřídili, naopak se Romům snažili pomáhat, což bylo pro nás všechny velkým plusem." Krom jiného stojí například za zmínku připomenout, že od roku 1992 pracoval patnáct let na Úřadu vlády v sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. „Kdybych měl hodnotit činnost Rady vlády pro národnostní menšiny, tak mohu jedině říci, že ta práce je vidět až teď. Lidé si musí uvědomit, že musí přemýšlet i nad tím, co by bylo, kdyby… a nebránit se naší pomoci. Přesto mě mrzí, že se v dnešní době věnují romské problematice lidé, kteří pro to jednak nemají vlohy a jednak vůbec nevědí, v čem je ten největší problém. Do budoucna by to chtělo, aby se romské problematice začali věnovat lidé vzdělaní, kteří vědí o problematice a samotných Romech mnoho, a vůbec nezáleží na tom, jestli je dotyčný Rom či nikoliv. Jsem proto zastáncem toho, že by se měly pozitivní věci podporovat a negativní řešit. Protože Romové nežijí s majoritou, ale vedle ní."

Foto: CINEART Prague

Dříve pracoval v montážním podniku, dlouhých dvacet let. „Následně jsem odešel do Dopravního podniku hlavního města Prahy, kde jsem začínal jako řidič kropicího vozu, ale u toho jsem dlouho nevydržel, vypracoval jsem se tehdy až na garážmistra. Pak jsem dostal nabídku od pana doktora Ščuky pracovat v tehdejší ROI. Nikdy jsem se netajil tím, že bych rád pracoval v sociální oblasti. Své zkušenosti jsem poté uplatňoval na Úřadu vlády ČR." V současné době je předsedou a také jedním ze zakladatelů občanského sdružení R-Mosty. Pracuje na Magistrátu hl. města Prahy jako koordinátor aktivity Oslovování potenciálních pražských zaměstnavatelů projektu Podpora Romů v Praze v oblasti vzdělávání a zaměstnávání. „Má práce spočívá v tom, že se snažíme proškolovat klienty a tím zvyšovat kvalifikaci lidí, kteří mají problém na pracovním trhu, kde se je následně snažíme umístit. Většinou se jedná o manuální práci. Oslovujeme například různé tiskárny, Dopravní podnik hl. města Prahy a atd. Pana Gorala jsme měli možnost vidět jako organizátora anebo moderátora různých společenských akcí. „Nejvíce mne baví, když vidím Romy, jak jsou pospolu a baví se." Potom dodává: „Poslední dobou mám obavy, že se ztrácí Romům romipen (romství), někteří si dle mého názoru nemohou najít k sobě cestu. Pro mne samotného je romipen na prvním místě a cítím ho jako úctu jednoho k druhému."

Na pana Gorala musím také prozradit, že účinkoval v několika českých filmech. „Tenkrát za mnou sami přišli s nabídkou zahrát si ve snímku Causa Králík, psal se rok 1979. Snímek režíroval pan Jaromil Jireš." Říká o tom: „Zahrát si jako začínající herec po boku pana Miloše Kopeckého byla pro mne obrovská čest. Tenkrát mi Jireš říkal: „Hele, musíš do toho dát vše, protože ten Kopecký je strašně choulostivý, tak to prosím nekaž." Najednou klapka, scéna a hned napoprvé se to povedlo. Ve chvíli, když vstal pan Kopecký a oslovil mě jako kolegu, to byla pro mne pocta, která předčila v tu chvíli všechno zlato na světě. V životě se mi poštěstilo zahrát si s těmi nejlepšími herci, které jsem kdy znal, mohu jmenovat například pana Josefa Kemra. Jediné, co mě mrzí je, že jsem neměl možnost zahrát si s panem Vladimírem Menšíkem, kterého strašně obdivuji nejen jako herce, ale i jako osobnost." Po té dostával další nabídky, jedna z nich byla do snímku Indián a sestřička, kde ztvárnil roli pana Kováče, otce Marie (Denisa Demeterová). „Během natáčení jsem měl možnost více poznat Denisu a opravdu jsem k ní pocítil vztah, jaký má otec a dcera. Je to i tím, že jsem se do své role vžil." Jak sám říká, do každé své role se vžije na sto procent, a já mu přeji, aby těch prožitých chvil, které bude moct na sto procent prožít, bylo ještě mnoho.

Ladislav Goral
Herec:
Indián a sestřička 2005 – Kováč
Bony a klid 1987 – role neurčena
Radikální řez 1983 – Baláž
Od vraždy jenom krok ke lži 1982 – Hlaváč
Causa Králík 1979 – Demeter
Odborný poradce – Kdo se bojí, utíká 1986

Text: Vladimír **Vlasák**

Foto: www.mangogadzi.com

Emoce i mistrovství Mango Gadzi

Mango Gadzi, to je muzikantská lahůdka. Osmičlenná sestava z Francie, jejíž součástí je také tanečník, nabízí hudbu, ve které se propojuje několik kultur. Styl, ověřený sedmi lety společného vystupování, působí velmi celistvě a krevnatě, přestože v něm lze vystopovat prvky romské, španělské, africké nebo orientální muziky. Podobně zní i jazyk textů, který si kapela sama vytvořila. K tomu, aby roztancovala publikum, jí vedle temperamentu stačí akustické nástroje.

Stojí za připomenutí, že Mango Gadzi se objevili letos v létě v Čechách na klubovém (PopoCafePetl v Praze) vystoupení a na festivalu Litoměřický kořen. Ukázky z živé akce Mango Gadzi umístili rovněž na internetovém portále myspace.com, kde lze slyšet také vybrané zvukové snímky.

Málokterá kapela má v sobě tolik spontánního ohně a zároveň muzikantského mistrovství, které se projevuje v jedinečných sólech na housle, flétny nebo kytary. Dobře je to slyšet na druhé desce Ur Mama, již loni vydala společnost Dynamusic a která navazuje na debutové album Mango Gadzi z roku 2003.

Hudbu Mango Gadzi lze přirovnat k několika prostředím. Nahrávka Tzigarol připomíná bazar v marocké Casablance nebo kdekoli v Alžírsku či Tunisu. Spontánní muzika se točí jako vír, jako by vyzývala k tanci, v rytmických strukturách se slévají orientální motivy, jež se stále opakují, společně s flamenkovými rozběhy kytary či zrychlenými výpady houslí. Muzika působí romanticky, divoce a neučesaně, asi tak, jak by ji hráli pouliční muzikanti. Ostatně na koncertech Mango Gadzi je vidět, co hudebníci s nástroji umějí a jak Johannes Hagenloch mává kolem sebe akustickou basou.

Ale tak vypadá jen jeden odlesk hudby Mango Gadzi. Komornější verze písně Tzigarol, jíž kapela album otevírá, je vlastně balada, kterou pomalu rozehrávají strunné nástroje včetně afrického oudu a mámivého hlasu flétny. Táhlá píseň plná emocí, jež rozpaluje hostující zpěvačka Laetitia David-Gardenazová, může znít kdekoli v kavárnách na jih od Francie a Španělska. Mango Gadzi se prezentují jako mistři flamenka, které kreslí ve středních tempech kytary Thierry Nicolase a Aurétiena Le Bihana (kompozice No Hay Verano). Je to umělecky vystavěná skladba, vyrostlá z ticha, ve kterém je slyšet zpěv strun i bzučivé přitakávání basy. Ve spojení s flétnami Thomase Garniera se hudba rozhoupá i k rytmům, které připomínají jazz, a pak se v ní rozhoří oheň romské muziky.

Tihle hudebníci jsou naprosto přirození, jako by pro ně nebylo nic jednoduššího než hrát. Ani náročnější skladby nepůsobí dojmem složitých konstrukcí, přestože zahrát je musí být velmi obtížné. Mango Gadzi si mohou dovolit osminutovou exhibici Le 15 Tonnes, která připomíná setkání všech kultur ze západního Středomoří. Zazní zde špičkový instrumentální výkon houslí Pierre Marineta, který by se vyjímal i na dvoře španělských králů, do stejné písně patří vášnivý výkřik, rytmická vyhrávka kytar a spontánní romské jamování, do kterého se zapojí všechny nástroje i hlas Gardenazové. Ano, to vše je sepnuté lidovkovými melodiemi na půdorysu jedné kompozice.

Podobný průřez svými schopnostmi kapela nabídne v další osminutové skladbě Lacrima De Lluvia. Aby se takhle živě a neakademicky proplétaly obtížné pasáže s lidovým pojetím, asi jako když člověk volně přechází ze salonu klasiků do vřavy ulice, to je velký kus umění. Většina kapel nabízí jen polovinu z toho, čím jsou Mango Gadzi. Buďto jsou instrumentálně vypracované a dávají najevo znalost muzikantského řemesla, nebo působí výbušně, takřka nekontrolovaně a posluchače uhranou svou energií. Mango Gadzi oba principy ovládají tak, že mezi nimi neexistuje hranice, například v další zajímavé skladbě Khabilel. A to je na jejich hudbě velmi cenné.

Až příště přijedou Mango Gadzi, mohli by vystupovat na kterémkoli domácím festivalu počínaje Colours Of Ostrava přes Rock For People až k Pražskému jaru.

Text: Martin **Grinvalský**

Foto: archiv Michaely Horvátové

„Akvarelová“ Michaela Horvátová

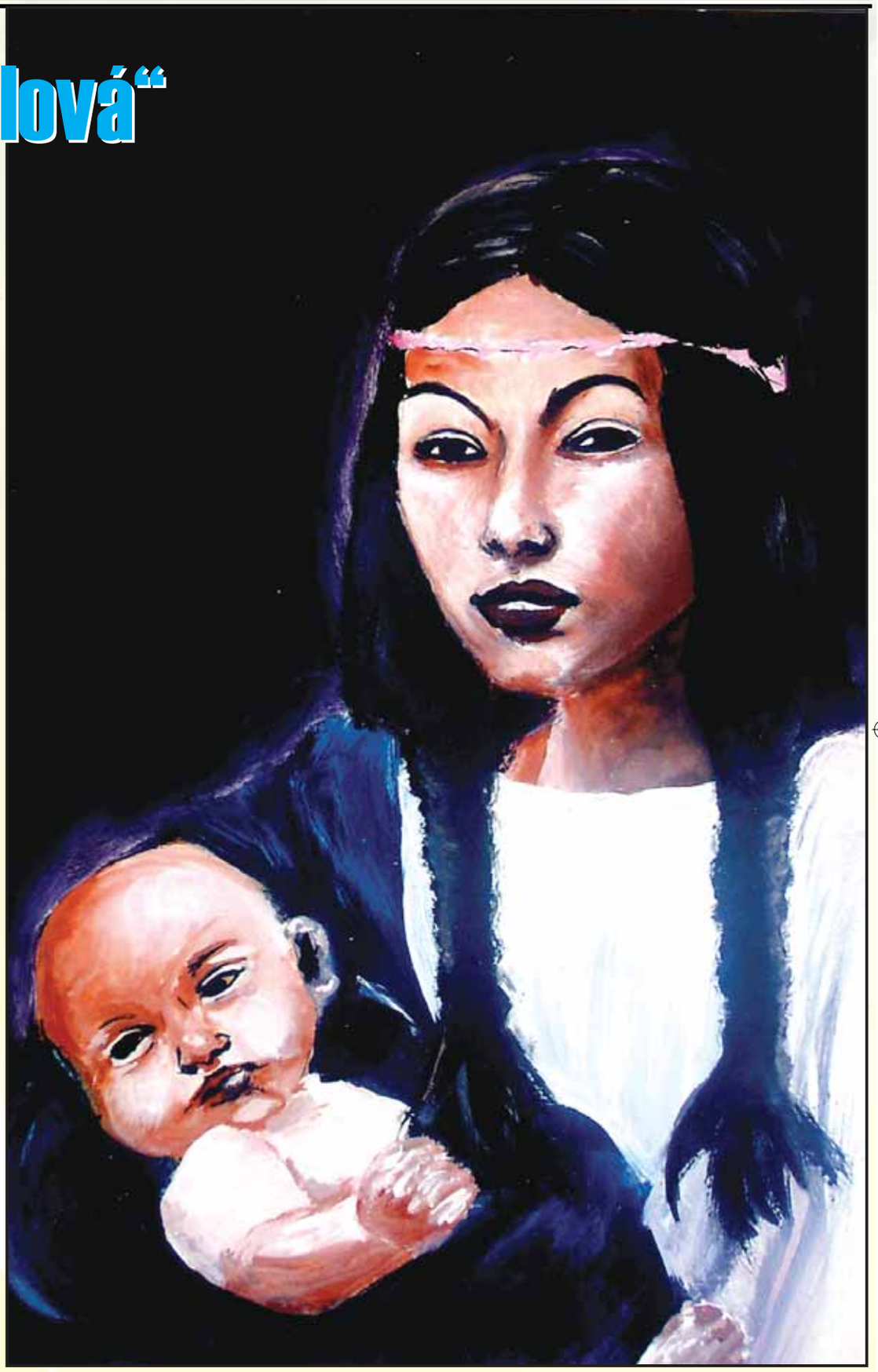

Čtyřiadvacetiletá umělkyně pochází z malé vesničky Bílého Potoka pod Smrkem. Vystudovala Střední uměleckou školu v Liberci. Poté hledala marně asi dva roky zaměstnání. V současnosti pracuje v bankovním sektoru. Její otec je vyučený soustružník, pracuje jako soukromý zedník. Matka je vyučená prodavačka, avšak zaměstnaná je jako montážní dělnice v jedné firmě.

Malování pro mě znamená opravdu hodně

„Malování mě zajímá již od dětství. Rodiče mě chtěli dát na něco, co mě baví, rozhodla jsem se pro uměleckou školu se zaměřením na grafiku. Kromě malování jsme fotografovali, modelovali a vytvářeli sítotisk (tisk na látky). Chtěla jsem vždy malovat, ale věděla jsem, že to jako hlavní povolání nejspíš nebude. Teď je to mým velkým koníčkem.“

Na první výstavu v životě nezapomenu!

„Měla jsem obrovskou radost. Panely s mými obrazy stály u vchodu, byla jsem nadšená, že opravdu každý návštěvník Krajského úřadu v Liberci mohl vidět moji tvorbu.“ Druhá expozice na sebe nenechala dlouho čekat a díky zprostředkování Jozefa Holka, krajského koordinátora národnostních menšin, mohla Michaela prezentovat svá díla v Knihovně města Liberce. „Náměty čerpám různě z televize, časopisů, také z pozorování lidí na ulici. Z každého si vezmu něco, ale stejně tam dám vždy něco ze sebe.“

„Účastnila jsem se týdenního workshopu v Polském městě Lubaň. Každý umělec měl za úkol zrealizovat tři památky města třemi technikami: pastel na papír, olej na plátno a malba na skle, což pro mě bylo něco nového a zajímavého. Poslední den byla vernisáž, přišla i polská televize.“

„Maluji hlavně portréty, zejména akvarelem, pojaté tak trochu abstraktně a v jedné barvě, také realistické tužkou podle fotografie. Začínám malovat abstrakce olejem. Maluji portréty, protože lidé mi přijdou nejzajímavější. Nejvíce obrazů jsem namalovala akvarelem. Také jsem měla článek v našem firemním časopise a prodala jsem již mnoho obrazů. Mým cílem je v budoucnu uspořádat velkou výstavu i s vernisáží a přála bych si vystavovat v Muzeu romské kultury v Brně. Malování je zpestření mého života!“

Když chceš něco dokázat, musíš stále bojovat

„Na základní škole jsem měla velké problémy, dá se říct, že mě někteří kluci šikanovali a musela jsem poslouchat takové ty hlášky jako: „Hele černá..., pozor je tady tma.“ Musím přiznat, že pár kluků si mě odchytilo a párkrát mi dali pěstí do břicha. Řešilo se to jen přes

Text: Martin **Grinvalský**

Foto: archiv Michaely Horvátové

Michaela s jedním ze svých obrazů

ředitele, rodiče to také věděli. Na základní školu jsem nechodila ráda. Romů nás tam bylo více. Na střední škole už to bylo dobré. Byla jsem tam jako jediná Romka a ani mě tak nebrali. Vzdělání je pro mě důležité, ale hlavně to, jak se člověk chová, jak vystupuje a jaké má názory. Rodiče mě v tom podporovali a teď podporují ve vzdělání mou sedmnáctiletou sestru, která studuje již třetím rokem na obchodní akademii."

Nestyďte se za to, co jste, jsme přece také lidi

„Chtěla bych, aby bylo více Romů, kteří by něco dokázali nebo měli dobré zaměstnání. Jsem hrozně ráda, když někde takového vidím. Jako je například Vlasta Horváth, skupina Gipsy.cz a mnoho dalších, které vídáme třeba v televizi. Kéž by jich bylo víc.

Jsem velice ambiciózní člověk, vždy si jdu za svým cílem. Pořád vymýšlím, co dělat nového. Tak jsem se například přihlásila do soutěže Hádej, kdo jsem.

Slýchám, jak Romové nechtějí pracovat. Mnohdy tomu tak není. Já sama jsem hledala práci tři roky, obešla jsem mnoho firem a jezdila všude možně. Vzdělání jsem měla a nikdy z toho nic nebylo a věděla jsem, že to je právě kvůli tomu, že jsem Romka. Každý si má jít za svým cílem. Každý má pro něco žít a mít radost ze života. Život je jen jeden, tak bychom ho neměli přežívat, ale žít!"

Text: Radka Steklá

Cinka Panna
hvězdou nového filmu

Za rok touto dobou bude mít za sebou premiéru nový celovečerní film slovenského režiséra Dušana Rapoše Cinka Panna. Ve známost tak vejde další z významných postav romské historie.
Není to však poprvé, co se scenárista Ľubomír Slivka setkává s tématem Romů. Se svým otcem, filmařem a etnografem Martinem Slivkou, spolupracoval při přípravách dokumentu Deti vetra o Romech z různých států Evropy.
Tentokrát Slivku zaujala postava legendární houslistky Cinky Panny, jejíž život je symbolem vzdoru proti předurčené roli romské ženy. „Chce být hudebnicí, touží se prosadit, osvobodit se od úlohy poslušné dcery a manželky," shrnuje Slivka, podle nějž má Cinka Panna Romům připomenout jejich vlastní kořeny, hrdost a hodnotový systém.
Vraťme se však o tři století zpět, do doby, v níž slavná houslistka vyrůstala. Narodila se v roce 1911 do proslulé muzikantské rodiny, své místo na výsluní si ale musela vzhledem ke své době i pohlaví tvrdě vybojovat. Po vdavkách pak stanula jako nejlepší houslistka v čele manželovy nově založené kapely, která si získala věhlas v Uhersku, Rumunsku či Polsku. Kapelu vedla v mužském oblečení s fajfkou v ústech, ani tato výstřednost však nebyla překážkou pro mnohé nabídky k sňatku od mocných pánů. Její oddanost a věrnost manželovi však byla věhlasná, pravděpodobně se i stala motivem této písně: „Cinka Panna, krásně hraješ, jen kamenné srdce máš, srdce kámen, rty oheň, nemůže se jich zmocnit žádný." Není divu, že svým životem inspirovala mnohé básníky, prozaiky i dramatiky, kteří její jméno zvěčnili ve své tvorbě. V roce 1983 například uvedlo divadlo v Komárně hru Jókaie Mora Milovaná k smrti.
Film zachycuje sedmnáct umělkyniných let života, od narození až po chvíli, kdy se jí naskytla příležitost hrát na císařském dvoře. Hlavní ženskou roli ztvární gruzínská herečka Anna Gurji, roli romské vědmy pak přijala Slovenka Zuzana Krónerová, známá i z českých snímků Divoké včely a Pupendo. Neuvěřitelný příběh o ohromujícím talentu a síle překročit zažité společenské hranice přijde do slovenských kin v létě 2008.

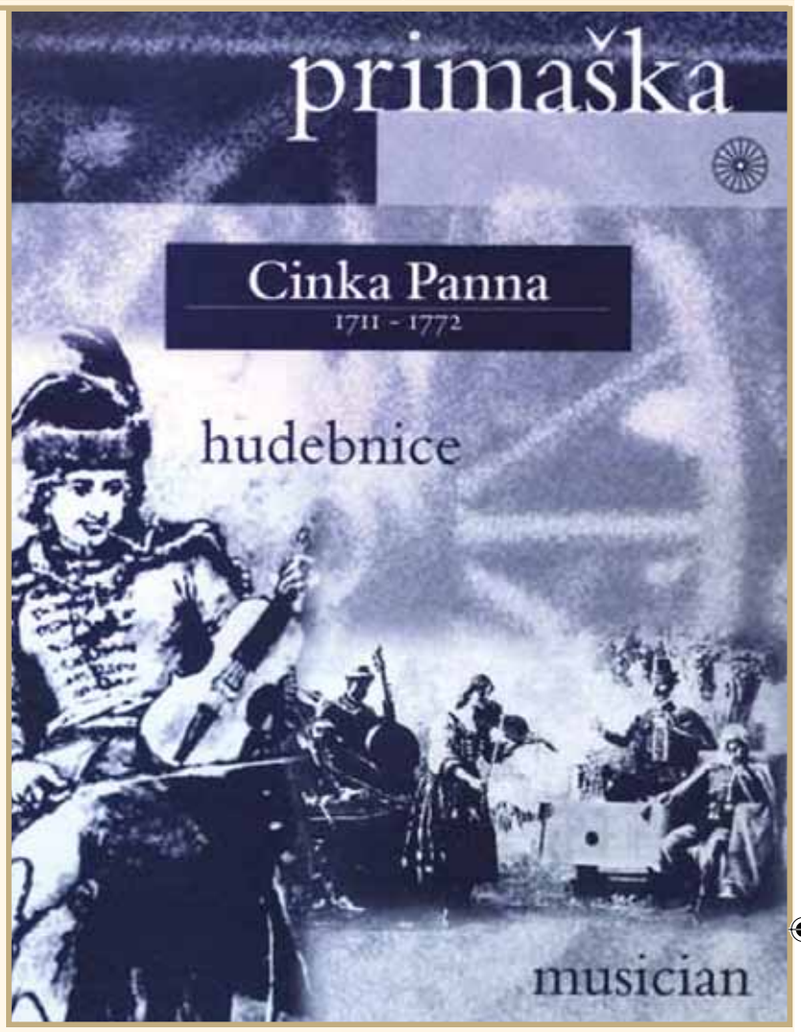

Foto: zdroj archiv radio.cz

Když obrazy promluví srdcem...

Muzeum romské kultury v Brně hostí až do 4. února 2008 výtvarné dílo mladé romské umělkyně Věry Kotlárové. Expozici nazvanou „Jednou večer – Sny?" tvoří audiotexty doplněné velkoformátovými malbami, mnohé z nich spojuje motiv srdce. „Visí tu velké perníkové srdce, na dalším obraze se dívka dívá do srdce, na jiném je holčička sedící na kopci, hledí do dálky a nad ní místo slunce svítí srdce, jiná kresba se jmenuje Ze srdce ručička, atd. Pořád se vlastně motám kolem srdce," komentuje současnou výstavu Kotlárová.

Věra Kotlárová: Ohromné maličkosti

Narodila se v roce 1980 v Českém Krumlově v česko-romské rodině, po studiích oboru kresba a intermedia na Fakultě výtvarných umění v Brně si zařídila ateliér a nyní se naplno věnuje malbě. „Škola mě naučila citlivosti vnímat věci až za jejich hranici, dala mi cenný čas na malování a řadu přátel. V dnešním světě se lidé pořád za něčím ženou a přehlížejí krásu běžných věcí, tvary, barvy. Právě z denního života čerpám náměty pro své obrazy, z běžných, všedních okamžiků, jako je třeba čekání na autobusové zastávce," vysvětluje Kotlárová. Mladá malířka kombinuje výtvarné techniky, užívá koláže, nanáší barvy prsty, do výsledného obrazu vlepuje sklíčka. Než se propracovala k současnému stylu, prošla obdobím šerosvitu, modrých odstínů, obrazů plných detailů a drobnůstek. Později ji zaujala abstrakce, velké plochy a poprvé sáhla k výraznějším barvám a pastelům. Nynější výstava již reprezentuje spojení obého.

Foto: archiv Muzea romské kultury v Brně

Text: Radka **Steklá**

Múza
Divadla Romathan

Foto: Pavel Rydl

Do Prahy se po roce opět vrací 13. ročník Festivalu Integrace Slunce. Od 5. listopadu bude následujících šest dnů Akropoli vládnout divadlo, tanec a hudba.
Na prkna žižkovského paláce se po pěti letech vrátí slovenské divadlo Romathan. „Je to jediné profesionální romské divadlo široko daleko od Prahy. Tehdy se nám moc líbilo jejich představení i pohádka, kterou zde zahráli. Divadelní hra krásně vyjadřovala romský temperament. To je i důvod, proč jsme je opětovně pozvali," sdělila nám Vlasta Rydlová z občanského sdružení SUKUS, které festival sloužící k setkávání lidí zdravých a se zdravotním postižením pořádá.
Romathan do Prahy přiveze hudebně-dramatickou koláž nazvanou Múza Divadla Romathan. Herci divákům v průběhu večera předvedou to nejlepší, co bylo za posledních patnáct let uvedeno na prknech košického divadla. „Před patnácti lety bylo zasazeno semínko, které pomalu rostlo. Dnes je Divadlo Romathan strom, který rozdává radost a optimismus," uvedl režisér Marián Balog.
Hra bude uvedena 6. listopadu od 19.30 hodin.

Podzimní vábení
z romského muzea

Brněnské Muzeum romské kultury připravilo v rámci přednáškového cyklu Kdo jsou Romové? několik zajímavých pořadů, jimiž si lze zpestřit ponuré podzimní podvečery.
16. října bude od 18 hodin promítnuta klasika českého filmu Perličky na dně. Svérázné povídky Bohumila Hrabala posloužily v roce 1965 pětici renomovaných režisérů, kteří tak dali filmovou tvář instalatérovi zamilovanému do romské dívky, nahlédli do životů nadšenců automobilových závodů či zavítali do pražské libeňské hospody. Promítání filmu uvede Františka Dvorská, studentka filmové vědy a romistiky.
Do šedesátých let se návštěvníci muzea znovu vrátí 20. listopadu, kdy zde od 18 hodin proběhne přednáška na téma Problematika vývoje romského obyvatelstva českých zemí v 60. letech 20. století. „Zlatá šedesátá? Na jedné straně byli Romové zrovnoprávněni a došlo ke zlepšení jejich materiální situace, na straně druhé však byly zpřetrhány tradiční vazby a normy. Až v roce 1968 přinesla demokratizace poměrů založení první romské organizace, Svazu Cikánů-Romů a s ní poprvé v historii pro Romy přišla i možnost vyjádřit se k politice státu vůči nim a také možnost většího národního a kulturního rozvoje, který se projevil v mnoha oblastech," uvádí se v průvodním materiálu. Přednášku povede vedoucí katedry historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě Nina Pavelčíková. Po přednášce bude následovat křest ročenky Muzea romské kultury – Bulletinu XV/2006 – doprovázený projekcí ukázek z akcí a výzkumných cest v roce 2006.

Minikurs romštiny

Text: Jarmila Balážová / **Ilustrace:** Jiří Miňovský
Překlad: Rena Horvátová

1.

Julka: Mami, mami, David mi bere knížku. On ji roztrhá!
David: Nežaluj, Julko! To se nedělá.

E Julka: Mamo, mamo, o Davidos mange lel e genďi. Ov la čhingerela!
O Davidos: Ma phen pre mande, Julka! Kada pes na kerel.

2.

Maminka: Ano, žalovat se nemá, ale ničit knížky také ne! Jsou moc vzácné.

E dajori: He, te vakerel pre avreste – oda nane lačho, aľe te čhingerel o genďa tiš na! Hine bare barvale!

3.

Maminka: Naučí vás totiž hodně věcí. Třeba tahle knížka o stvoření světa.
Děti: Jéé, už chápeme, proč je důležité číst. Budeme pak mnohem chytřejší!

E dajori: Sikľuvena tumen but veci. Kadi genďi hiňi pal o svetos, sar ačhiľa.
O čhavore: Joj, imar achaľuvas, soske kampel te genel. Avaha paľis mek goďaveder!

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

2 – 3

O ačhibena
Kisitinďa o Zdeněk Ryšavý

O rajaripen (vláda) ČR thoďa andre peskeri rada pro národnostní menšiny duj neve manušen, the duj manuša odari gejle het, bo o rajaripen len na kamelas.
Andre rada akana bešena o Vladimír Horváth khatar o Společenství Romů na Moravě the o Julius Kliment khatar o IQ Servis.
Junoste 2006 kerďa o Občanské sdružení ROMEA e Internetovo burza la buťaha, nane ča vaš o Roma, aľe akana la hin imar 356 registrimen manuša. Varesave lendar imar andre burza rakhle e buťi.

4 – 5

Phučas vaš tumenge
E Renáta Berkyová u Jarmila Balážová
Našadi luma, u pal soste mekh o manuša nadžanel

Septembriste (12.9. - 29. 9.) šaj o manuša dikhle pro holešovicko Výstaviště Prahate jekh bari lačhi vistavka pal o moravske the čechike Roma the o Sinti andro purane fotografiji, vičinde la Zaniklý svět(Puraňi luma). Na avle odoj but manuša, aľe e vistavka kamen the aver fora, the džala the andro aver štati. Sar dikhen pre vistavka the lakero tematos jekh manuš, so kaja vistavka organizinďa o Zdeněk Růžička the e PhDr. e Jana Horváthová, šeraľi khatar o Muzeum romské kultury v Brně?

6 – 7

E rerportaža
E Lenka Kučerová: E šancija vaš ole, so varekana na džanenas, soske te sikhľol - kurzos kijo agor andro zakladno sikhľuvipen

E Základno škola pre Havlíčkovo náměstí andre Praha 3 hiňi bareder koterestar romaňi. Kada berš odoj džal imar dujto berš unikatno kurzos vaš o manuša, saven nane kerďi e zakladno škola. Ňiko mekh na džanel te phenel, či o kurzos, le projektostar EQUAL, džala the aver berš, u či na avela the andre aver fora. Adaďives imar šaj phenas, hoj o kurzos hin igen lačho, the but manušen interesinel.

8 – 9

O vakeriben
O Tomáš Bystrý:
Trin Veterana? Nisavi paramisi!

Andro vakeriben le Lubomíroha Chalupníkoha dikhena andro svetos, kaj hin o purane motorki-veterani. Džanena, savo oda hin, te manuš korkoro montinel (andro panelakovo obivakos pro sidliskos)kajso purano strojos, sar džan o závodi le veteranske motorkenca, the vareso la historijatar.

10 – 11

O komentimen ačhiben, e anketa
E Jarmila Balážová:
O čačipen nane univerzalno

Andro medija mekh šaj furt šunas, te pisinen, abo den duma pal o manuša the pal lengeri rasa. Kampel amenge kada? Paš o komentimen ačhiben hin tiš e anketa pro tematos, sar kampel le romane anglune manušenge te del duma pal o Roma.

12

O hiri khatar e luma
Kisitinďa: E Lenka Nádvorníková

Pre Slovensko andro Nové Zámky keren le manušenca, so na poťinen o khera, tiš kajso bibachtaľipen sar ke amende Vsetínoste. Anglo avrikidipen (volby) hin le švicarske nacionalisten plakatos le agresivne parne bakrenca, le manušenge khatar o OSN nane o plakatos pre dzeka. O romano kraľis Florin Cioba pro odpustos andro rumunsko Costesti phenďa, sar dikhel le Romengero dživipen andre Evropa.

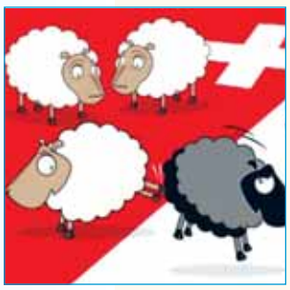

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

13

O komentaris
E Irena Meisnerová:
So amen sikhľiľam pro kurzos

Septembriste andro školsko berš 2006/07 phundraďa e zakladno škola pro Havlíčkovo pľacos Prahate peršo kurzos, kaj penge o manuša šaj dokerde e zakladno škola. O kurzos džalas eksternones. O komentaris phenel pal oda, sar andro kurzos o frekventanta sikhľonas, u sar lenge o zakladno sikhľuvipen phundraďa o šanciji pre buťi.

14 – 16

So hin učhardo
O Lukáš Houdek:
Pal o droma kaj phiren o moldavske „medvedara“

Andre Moldavija dživen vaj keci grupi Roma. Dujto nekhbareder grupa hine o Ursari. Andre reportaža genena, sar chudle pengero nav, sar dživen, save ľikeren rituali, the but interesa, jekh ajso, so kampel le ternenge te kerel anglal the pal o bijav.

17

E literatura
Kisitinďa: E Lenka Nádvorníková

Andre kada koter pal e literatura tumenge vakeraha pal o romano literatos, so nekhbuter irinel slovenskones. O Dezider Banga - poetos, kidel upre o romane paramisa, pedagogos, televizno dramaturgos, šeralo andre literarne magazini, romano aktivistas, autoris andro školne gende vaš o romane školaka - tumen diliňarela peskeraha naturalnonaha the kamibneskeraha lirikaha.

18

O športos
O Tomáš Bystrý:
Let’s dance

Pheň the phral o Mario the e Diana Daňkovi Jabloncistar khelen hip-hop. Phiren andre kheľibnaskeri škola X-DANCE. Phiren but pro treninki, the paš oda len hin baro talentos, u vašoda imar chudle but ceni the maškar o aver štati. Jekh avrestar hine phureder pandž berš, aľe igen lačhes lenge džal jekhetane.

19

Amare jakhenca
O Tomáš Bystrý:
Trastune benga?

O nav trastune benga diňa e romaňi literatka e Ilona Ferková andre peskeri gendi Čorde čhave (Ukradené děti) le automatenge, save hine so jekh buter. Ko upre bavinel, šaj olestar nasvaľol. O Tomáš Bystrý vakerelas le terne manušenca, the jekheha gembleriha.

20

Džas pal o romano voďi
E Rena Horvátová:
E klapka! O Ladislav Goral peršes!

O ladislav Goral uľiľa pre Slovensko, aľe jov pes šunel sar Pražakos. Perel maškar o perše romane aktivisti, so dikhenas pal o „cikánské“ phučibena imar andro berš 1972. Pal e revolucija andro berš 1989 chudľa te kerel buťi andre ROI, paľis kerelas pro Úřad vlády ČR, the akana hino šeralo andre manušengero jekhetaňiben R-Mosty the paš oda kerel pro Magistrát hl. města Prahy, sar koordinatoris andre aktivita Oslovování potenciálních pražských zaměstnavatelů projektu Equal.

E SUMARIZACIJA:

Do romštiny přeložila: Eva Danišová

21

Le bašavibneskeri recenzija
O Vladimír Vlasák:
Emociji the o majstrišagos Mango Gadzi

Ochto manuša Mango Gadzi khatar e Francija, maškar savo hin the o tanečňikos, anel bašaviben, kaj hine phandle buter kulturi. Na but kapeli džanen kavka jagales te bašavel, the paš oda andre lengero bašaviben hin baro muzikantsko majstrišagos; oda šaj šunen pre lengere duj albumi, Mango gadzi beršestar 2003 the Ur Mama oke beršestar.

22 – 23

O Martin Grinvalský:
„Akvarelovo“ Michaela Horvátová

Bištheštar beršengeri umelkiňa khatar o uprune Čechi študinďa avri maškarutňi umelecko škola Libercicte, buťi andre peskero oboris na rakhľa. Kerel buťi sar bankovno uradňička, aľe maľinel dureder. Imar la has andro Libercos duj vistavki.

24 – 25

O kulturne skľenčini
Kisitinďa: E Radka Steklá

Pre Slovensko keren baro filmos le režiseristar Dušanistar Rapošistar Cinka Panna, pal jekh bari ašunďi džuvľi khatar e romaňi historija. Bašavelas but mištes pre lavuta.
Andro Muzeum romské kultury Brnate avela dži andro 4. februaris 2008 e multimedialno vistavka romaňa autorkatar - e Věra Kotlárovo - vičinde la „Jekhvar raťi - Sune?“. Angluno andre vistavka hin o jilo.
Prahate avela pale pal o pandž berša o slovensko teatros Romathan the andro bernakero Muzeum romské kultury šaj džan te dikhel varesave interesantne relaciji khatar o ciklos - Ko hine o Roma?

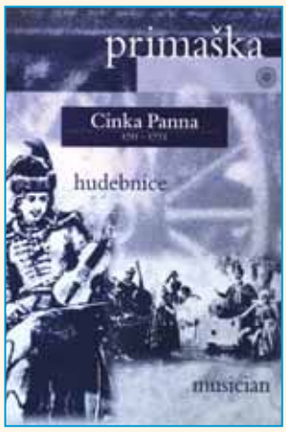

TIRÁŽ:

RomanoVodi romská duše

Ročník: V
Číslo: 10/2007
Vychází: 23. 10. 2007
Cena: 20 Kč
Předplatné: 18 Kč

Vydavatel:
ROMEA, o. s.
Nad Primaskou 38,
100 00,
Praha 10

Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

Adresa redakce:
ROMEA, o. s.,
Žitná 49, 110 00, Praha 1
tel./fax:
257 329 667, 257 322 987
e-mail:
romea@romea.cz
internetová adresa:
www.romea.cz

Šéfredaktor: Jarmila Balážová / **Sekretariát:** Rena Horvátová / **Internetové vydání:** Zdeněk Ryšavý / **Fotograf:** Pavel Kubeš / **Grafická úprava:** Jiří Miňovský **Romské překlady:** Eva Danišová / **Inzerce:** Zdeněk Ryšavý / **Předplatné:** Rena Horvátová / **Redakční rada:** Robert Bledý, Eva Danišová, Eva Davidová, Vladimír Červeňák, Jan Rác.
Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o. **Rozšiřuje:** Dub s. r. o.
Periodicita magazínu: měsíčník
Registrační číslo MK ČR: E 14163

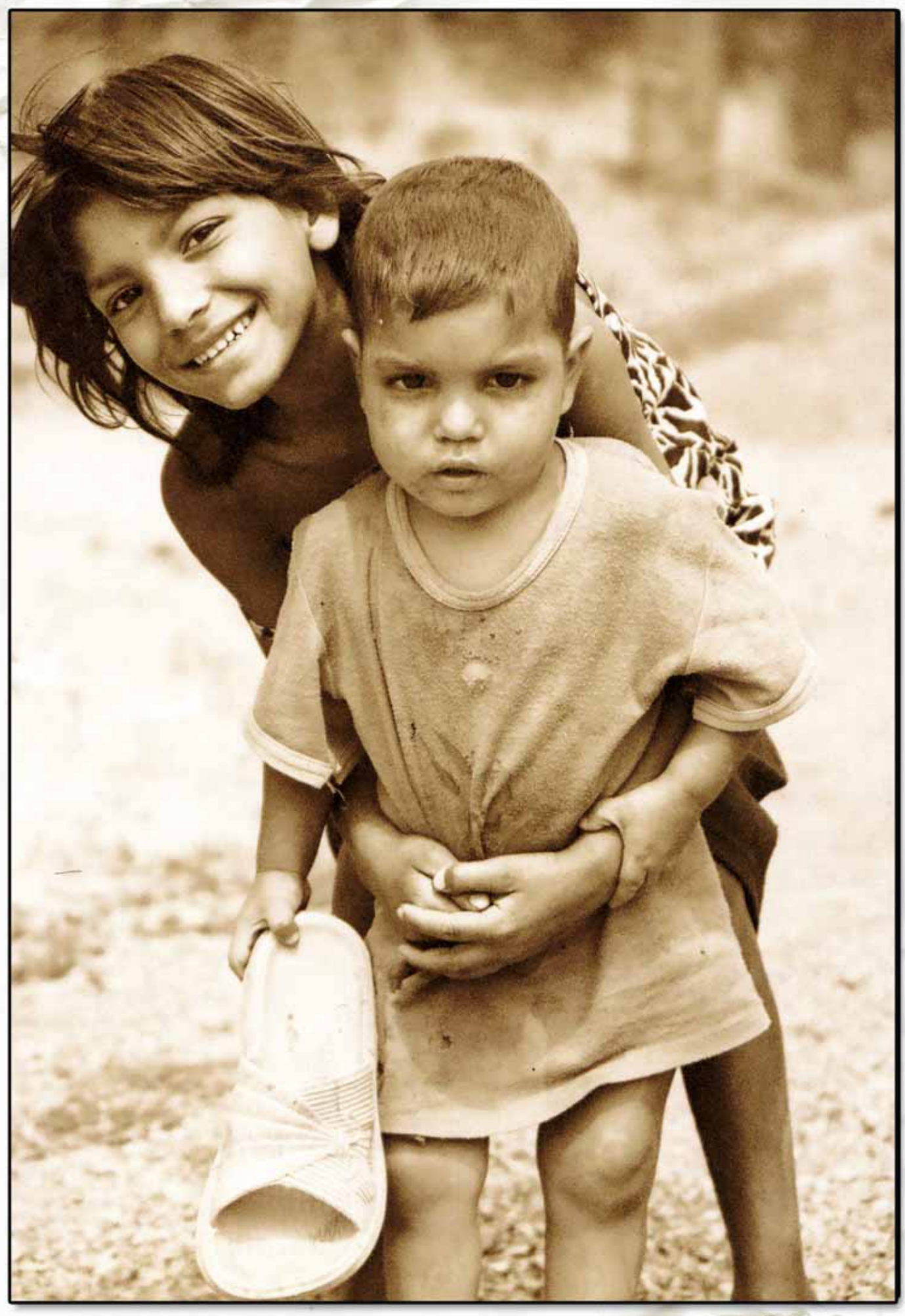

Kolja a jeho sestra, 1. 8. 2007, Vesnice Jezero, Nova Zagora, Bulharsko

© **Foto:** Pavel **Drumev**

EVROPSKÝ ROK ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ
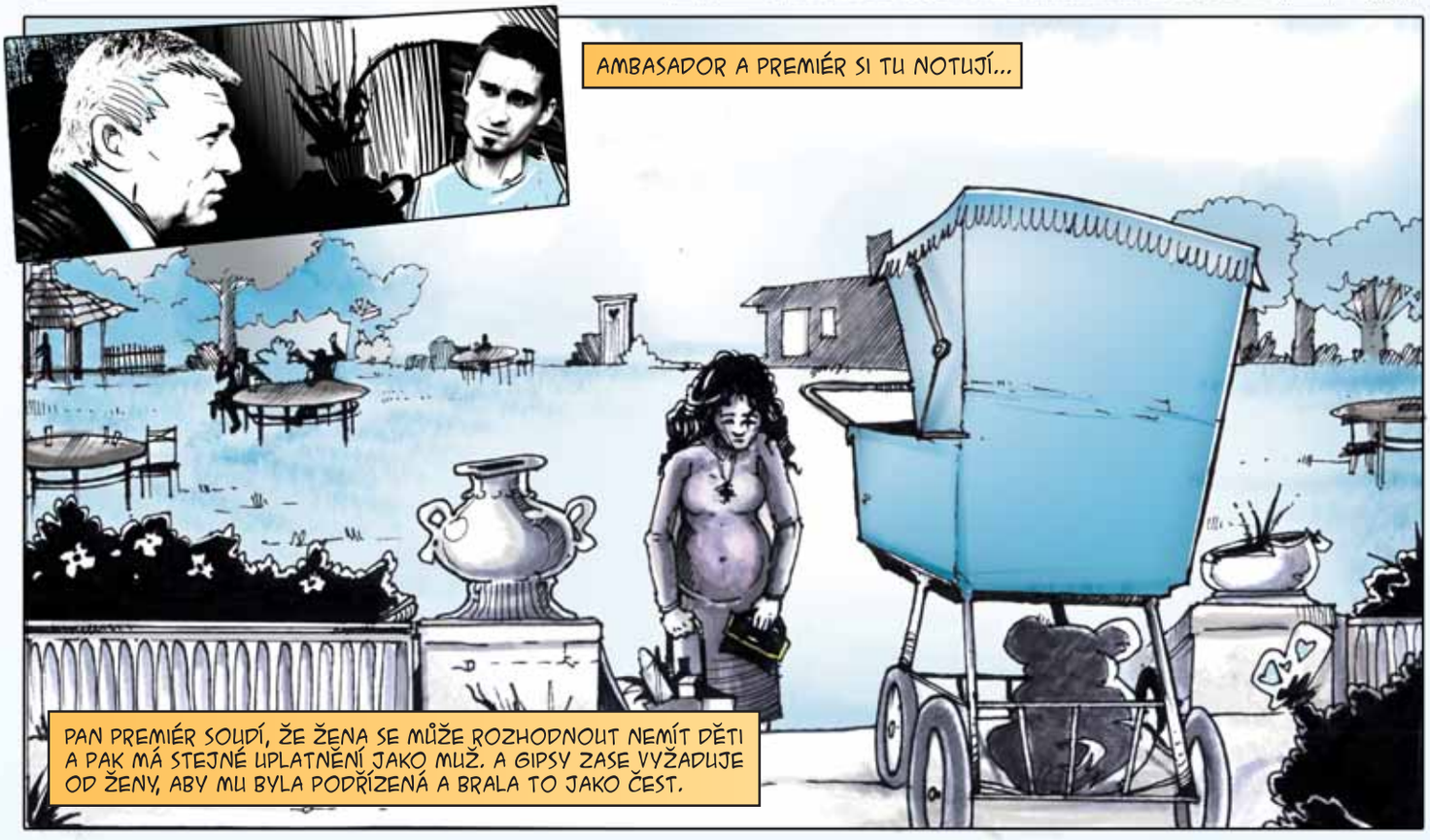
ARBE / Jarmila Balážová